KNIHOVNA POHLAVNÍ VÝCHOVY

ŘÍDÍ ZDENĚK ZÁHOŘ

SVAZEK 6.

ZDENĚK ZÁHOŘ

JAK VZNIKÁ ŽIVOT

DÍL ČTVRTÝ

PRO HOCHY AS OD 12 DO 15 LET

NAKLADATEL B. KOČÍ, KNIHKUPEC

PRAHA I., MASARYKOVO NÁBŘ. 14

CENA Kč 4·50.

KNIHOVNA POHLAVNÍ VÝCHOVY

ŘÍDÍ ZDENĚK ZÁHOŘ.

DOSUD VYŠLO:

Sv. 1. T. G. MASARYK:

MNOHOŽENSTVÍ A JEDNOŽENSTVÍ.

Druhé vydání. Úvodem a vysvětlivkami opatřil V. K. Škrach. Příloha: Zd. Záhoř: PLÁN POHLAVNÍ PŘEVÝCHOVY NÁRODNÍ. Slovo úvodní. Cena Kč 3·—.

Sv. 2. ZDENĚK ZÁHOŘ:

VÝZNAM A PODSTATA LÁSKY.

Psáno pro mladé lidi. Věnováno Obrodnému hnutí československého studentstva. Cena Kč 2·40.

Sv. 3.–6. ZDENĚK ZÁHOŘ:

JAK VZNIKÁ ŽIVOT.

ČÍTANKA POHLAVNÍ VÝCHOVY O PĚTI DÍLECH. S obrázky od C. Boudy.

Díl I. Pro rodiče a vychovatele. Cena Kč 5·40. — Vhodné pro učitelské knihovny.

Díl II. Pro mládež as do 10 let. Cena Kč 3·20. — Pro žák. knihovny II. a III. třídy obec.

Díl III. Pro mládež as od 10 do 12 let. Cena Kč 5·—. — Pro žák. knihovny IV. a V. tř. obec. a I. i II. měšť. neb střední.

Díl IV. Pro hochy as od 12 do 15 let. Cena Kč 4·50. — Pro žák. knihovny III. a IV. třídy chlap. měšť. neb střední.

CHYSTÁ SE:

Sv. 7. ZDENĚK ZÁHOŘ:

JAK VZNIKÁ ŽIVOT.

Díl. V. Pro dívky as od 12 do 14 let. Cena Kč 5·—. — Pro žák. knihovny III. a IV. tř. dívčí měšť. neb střední.

Sv. 8. **LÁSKA.**

Cyklus osmi obrazů, oslavujících lásku mileneckou, manželskou a rodičovskou. (JOSEF MÁNES, FR. BÍLEK, A. CANOVA, G. SEGANTINI). Obrazy, z nichž tři jsou barevné, na křídovém papíře 24 krát 32. Výkladem provází ZD. ZÁHOŘ. Připsáno Obrodnému hnutí československých mladých žen. Cena tohoto obrázkového díla bude asi Kč 15·— až Kč 20·—.

Sv. 9. EMIL SVOBODA:

VĚC — ŽENA-ČLOVĚK. — MUŽ A ŽENA.

Cena výtisku bude asi Kč 2·40.

ZDENĚK ZÁHOŘ

JAK VZNIKÁ ŽIVOT

DÍL ČTVRTÝ

ČÍTANKA PRO HOCHY

ASI OD 12 DO 15 LET

KNIHOVNA POHLAVNÍ VÝCHOVY

JEST DOPORUČENA

ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy

výnosem ze dne 8.-XII. 1923, 35058-III.,

ministerstvem národní obrany

výnosem ze dne 11.-VIII. 1924, čís. 8819. vých. 24. a

ministerstvem sociální péče

výnosem ze dne 19.-XI. 1924 čís. 11530. I-2-A-24.

KNIHOVNA POHLAVNÍ VÝCHOVY
ŘÍDÍ ZDENĚK ZÁHOŘ
SVAZEK 6.

ZDENĚK ZÁHOŘ

JAK VZNIKÁ ŽIVOT

DÍL ČTVRTÝ

ČÍTANKA PRO HOCHY AS OD 12 DO 15 LET

S 5 obrázky C. Boudy

NAKLADATEL B. KOČÍ, KNIHKUPEC
PRAHA I., MASARYKOVO NÁBŘ. 14
1925

Tiskem K. Šolce v Kutné Hoře.

ZDENĚK ZÁHOŘ

Chvála rostlin.

Po dlouhé těžké nemoci po prvé procházel jsem se opět přírodou a kochal se pohledem na zeleň, květiny a stromy. V takové chvíli býváme vnímavější pro všechny dary života a slyšíme hovor věcí. A náhle jako vlna pronikla mne hluboká vděčnost a pocítil jsem nesmírné dobrodiní, kterým pro nás jest svět rostlin. —

Dávají nám své plody, abychom se nasytili a pokochali, svá vlákna, bychom se jimi odívali, své šťávy, aby nám byly lékem. Poskytují nám těla svých velikánů na příbytky a za potravu našim krbům.

Svými květy, celou svojí vzdušnou bytostí učí nás a učily od pravěku chápati krásu.

Jsou útěchou naší duši — pouze tím, že *jsou*.

Jsou našimi dobrodinci i dávno a dávno po své smrti: i tu ještě, zuhelnatělé, pohánějí mlýny života.

U nich bralo vzory své umění — u nich, v posvátných hájích a doubravách, vznikla zbožnost.

Umožnily nám příchod na tento svět.

Bez nich nebylo by nás.

Bez nich pustá a nehostinná byla by země.

Bez nich nebylo by ráje. — —

Namítnete snad, že není třeba naší vděčnosti, protože o nás nevědí.

Snad — ale možná také, že o nás vědí, neuznaly však za nutné, by nám to daly najevo. Vždyť nás znají dosud příliš krátký čas, než aby nás dobře prozkoumaly.

Těch stotisíc let, které trvá lidské pokolení, jsou dobou příliš krátkou pro ně, opatrné a moudré, které nasbíraly zkušenosti milionů let. — O hmyzu, který je mnohem starší nás, vědí velmi dobře; zařídily pro něj ústroj svých květů a svůj nektar.

Dosud obejdou se bez nás, za to my neobejdeme se bez nich — život náš nerozlučně spiat je se životem jejich.

Neprojevují, zda o nás vědí — mají důležitější věc na starosti: odívati tuto zeměkouli hávem života a krásy.

Ovšem — život jejich je tak zcela jiný, než náš — ale i tu, přihlédneme-li blíže, najdeme vlastnosti, kterých si nejvíce u lidí vážíme: vůli, houževnatost, pokoru, důmysl, krásu, velkost — a lásku — mužství a ženství, jež se navzájem hledá, doplňuje a snoubí, aby zachován byl rod — velký, vše živé stvoření objímající zákon budoucnosti, pokroku, rozkvětu...

Proto mějte v úctě svět rostlin!

FRANTIŠEK BALEJ

Lomikámen.

(Výňatek z článku „Zahrada“ z „Knihy Feuilletonů“)

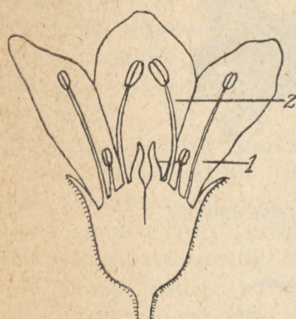
Lomikámen rozkvétá koncem jara a nevelíké květy jeho jsou každý pro sebe jevištěm celého slavnostního obřadu svatebního. Slavnost trvá v každém kvítku tři dny. Kol mladinké nedospělé čnělky, která jako ověnčená nevěsta sedí prostřed květu, stojí v kruhu deset tyčinek — zlatohlavých jinochů. Z kruhu vystoupí nejprve dva jinoši proti sobě a skloní své zlaté hlavy nad mladičkou čnělkou; kdyby měli paže, skřížili by je pokorně na prsou. Asi také něco zpívají, něco příjemného a přesladkého, ale to je neslyšno našemu hrubému sluchu. Když vykonali svůj úkol a odevzdali zlato svých kadeří

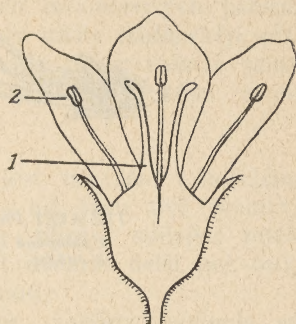
stříbrným muškám, které k obřadu přišly napít se medoviny, vztyčí se a postaví se do kruhu na původní svá místa. Ale zatím už zase jiná dvojice zlatohlavých jinochů sklání proti sobě hlavy nad dívčicí čnělkou. Když druhá dvojice vykoná svůj úkol, přijde třetí — ten posvátný úřad trvá tři dny. A než celý kruh jinochů se poklonil nevěstě, dívčice zatím dospěla a ztepilá jako královna stanula uprostřed kruhu. Stříbrné mušky přilétají a líbají ji.

Tak bylinka za bylinkou, keř za keřem mají svá tajemství, známá jen zasvěcencům.

PRŮŘEZ KVĚTEM LOMIKÁMENU

(Zvětšeno.)

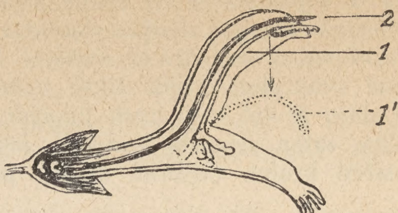

a) Květ s nedospělou čnělkou
1 čnělka
2 zralé tyčinky

b) Květ s vyspělou čnělkou
1 čnělka
2 vyprášené tyčinky

PRŮŘEZ KVĚTEM ŠALVĚJE

a

KVĚT SE ZRALÝMI PRAŠNÍKY
1 tyčinka v normální poloze
1' naznačena sklopená tyčinka
2 nezralá čnělka

b

TÝŽ KVĚT PŘI NÁVŠTĚVĚ HMYZU
1 sklopená tyčinka
2 čnělka

c

KVĚT S VYSPĚLOU ČNĚLKOU
1 vyprášená tyčinka
2 zralá čnělka

MOŘIC MAETERLINCK

Šalvěj.

(Z Knihy „Důmysl květin“. Přeloženo z francštiny.)

Ani mezi lidmi, kterým venkov je španělskou vesnicí, není nikoho, kdo by neznal dobré šalvěje. Jest to skromná rostlina pyskokvětá, má prosťoučký květ, otvírající se rázně jako hladová tlama, aby nalapala paprsků slunečních. Jest ostatně množství odrůd, které — a to je zajímavé — nepřijaly všechny onoho způsobu oplodňování, který budeme zkoumati, nebo ho nepřivedly k stejné dokonalosti.

Ale já zde mám na mysli jen šalvěj obecnou, tu, jež právě pokrývá fialovými závěsy všechny zdi mých teras s olivovníky, jako by chtěla oslavovati příchod jara. Ujišťuji vás, že balkony velkých mramorových paláců, očekávající příchodu králů, nebyly nikdy nádherněji, případněji, vonněji ozdobeny. Připadá ti, že vnímáš samy vůně paprsků slunce, když je nejžhavější, když zvoní poledne...

Přikročím k podrobnostem. —

Pestík nebo ústrojí samičí jest uzavřen v hořejším pysku, tvořícím jakousi kápi, v niž jsou dvě tyčinky, ústrojí samčí. Aby neoplodnily blizny, sdílející tutéž snubní komnatu, pestík ten jest dvakrát delší než ony, takže nemají naděje ho dosáhnouti.

Aby ostatně předešla náhodu, květina vyvinula se v prvoprašnou, t. j. tyčinky dozrávají dříve než pestík, takže když samička jest způsobilá počíti, samci již zmizeli. Jest tudíž třeba, aby zakročila nějaká vnější síla a vykonala spojení, přenášejíc cizí pyl na opuštěný pestík. Mnohé květiny, tak zv. větrosnubné, zůstavují tuto péči větru. Ale šalvěj, a to jest nejobyčejnější úkaz, jest hmyzosnubná a spoléhá jedině na spolupráci hmyzu. Ostatně dobře ví — neboť ví ledacos — že žije v takovém světě, kde nelze očekávati nějaké sympatie nebo dobrotivé pomoci.

Nebude se tedy zbytečně namáhati, aby se dovolávala ochoty včel. Včela — jako vše, co bojuje se smrtí na naší zemi — nežije leč pro sebe a svůj druh a nijak se nestará o to, by prokázala nějakou službu květinám, které ji živí. Jak ji donutiti, aby proti své vůli nebo aspoň bezděky zastávala úkol prostředkovatelky sňatků?

Hle, jak podivné úklady lásky šalvěj si smyslila: zcela na dně svého fialového, hedvábného stánku vylučuje několik kapek medové šťávy; to jest vnadidlo. Ale zatarasujíce vstup k sladké tekutině, tyčí se dvě rovnoběžné stopky, dosti podobné kolmým stěžňům holandského zvedacího mostu. (Obraz a). Na vrchu každé stopky jest objemný měchýřek, — prašník naplněný pylem; dole jsou jiné dva menší měchýřky protiváhou. Když včela vnikne do květiny, aby dosáhla medové šťávy, musí vraziti hlavou do měchýřků, obě stopky, otáčející se na ose, ihned se rozkymácejí a hořejší prašníky se dotknou boků hmyzu, jež pokryjí pylem. (Obraz b).

Jakmile včela odlétne, čepy, tvořící pružinu, uvedou mechanismus do původní polohy a vše jest hotovo pracovati při nové návštěvě.

Než to jest teprve první polovina děje: pokračování se odehrává na jiném místě. V sousední květině, kde tyčinky právě uvadly, vyjde na scénu pestík, očekávající pylu. (Obraz c). Vylézá pozvolna z kápě, protáhne se, pokloní se, sehne se, rozštěpí se, takže rovněž zatarasí vchod ke stánku. Včela směřujíc k medové šťávě hlavou volně projde pod visutými vidlemi, ale vidle zavadí o její hřbet i boky přesně na oněch místech, jichž se dotkly tyčinky. Ve dví rozštípená blizna dychtivě vsaje stříbřitý pel a oplodnění jest vykonáno. Jest ostatně snadno, vsuneme-li do květu stéblo slámy nebo dřívko zápalky, rozkývati přístroj a přesvědčiti se o dojemném a úžasném sestavení a přesnosti všech jeho pohybů.

Odrůdy šalvěje jsou velice četné, čítáme jich okolo pěti set, a já vás ušetřím vyjmenování většiny jich vědeckých názvů, které nejsou vždy půvabné. Není snad ani jediné odrůdy, která by nebyla pozměnila některé podrobnosti

mechanismu, jejž jsme právě zkoumali. Jedny, a to jest myslím zdokonalení sporné, zdvojnásobily, ba někdy i ztrojnásobily délku pestíku, takže nejen vylézá z kápě, ale široce se rozloží jako chochol před vchodem květu. Zabraňují takto možnému oplodnění blizny prašníky umístěnými v téže kápi; naproti tomu však se může přihoditi, není-li prvoprašnost přísná, že včela vylézajíc z květu setřese na blizny pyl z prašníků téhož květu. Jiné pohybem pružiny ještě více rozštěpují tyčinky, které takto narážejí s větší přesností na boky hmyzu. A posléze ještě jiné nedovedly si upraviti a zaříditi všech částí mechaniky. Nalézám na příklad nedaleko svých fialových šalvějí poblíže studny pod skupinou oleandrů čeleď bílých květů, bledě fialově odstíněných. U těch není ani nejmenší stopy po pružině. Tyčinky a blizna zabírají bez ladu a skladu střed korunky. Vše se tu zdá ve zmatku přenecháno náhodě. Nepochybuji, že by se podařilo tomu, kdo by sestavil přečetné odrůdy této pyskokvěté rostliny, sepsati celou historii, sledovati všechny etapy vynálezu od prvotního zmatku bílé šalvěje, již mám před očima, až k posledním zdokonalením šalvěje lékařské.

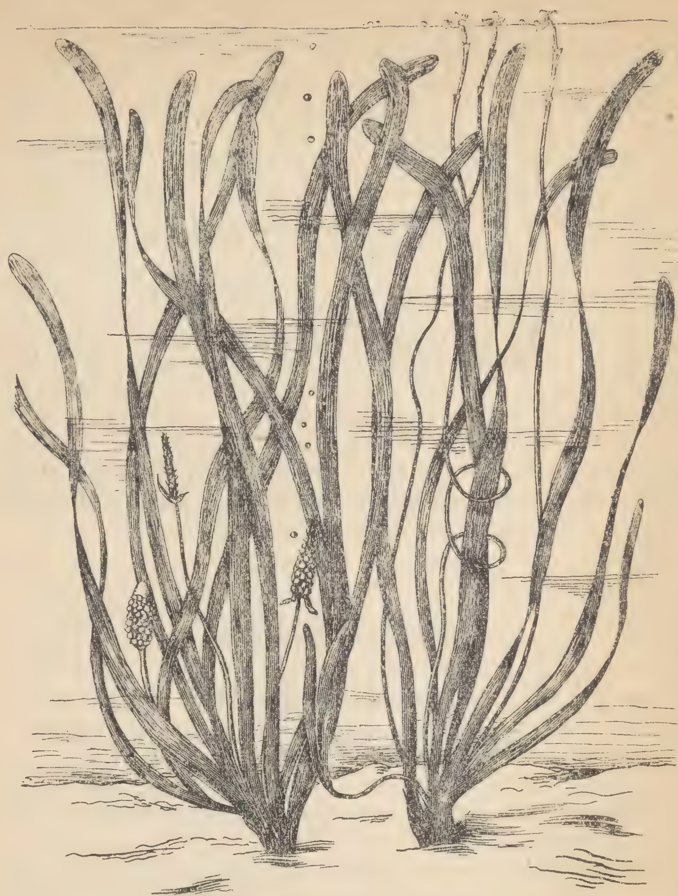
MOŘIC MAETERLINCK

Svatba valisnerie.

(Z Knihy „Důmysl květin". Překlad z frančtiny.)

Svatba valisnerie jest z nejtragičtějších příhod v dějinách lásky květů.

Valisneria jest dosti nepatrná květinka vodní, rostoucí divoce v jižní Evropě, ale příroda uskutečnila v ní krásnou myšlenku. Celý život této rostlinky odehrává se na dně vod, tráví jej v jakémsi polosnu až do chvíle svatební, kdy se zvedá k novému životu. Tu samičí květina pomalu rozvíjí dlouhý závit svého stonku, stoupá, vynoří se a roz-

VALISNERIA

Rostlina samčí *Rostlina samičí*

kveťe na povrchu rybníka. Ze sousední rostliny zvedají se samčí květy, jakoby je viděly skrze prozářenou vodu, zdvihají se plny naděje k té, která, kolébajíc se nad vodou, je očekává, je volá do kouzelného světa. Však na půli cesty jsou prudce zadrženy — jejich stonek, pramen jejich života, jest příliš krátký, nikdy nevystoupí ke světlu a do vzduchu, v němž jedině může se uskutečniti sloučení prašníků s pestíkem.

Lze si představiti krutější zkoušky? Představte si drama této touhy, nemožnost dospěti k té, která je přece tak na blízku. Drama toto nemělo by rozluštění — tu však nastává nečekaný obrat. Snad samčí květy předvídaly své zklamání — i zavřely do svého nitra kuličku vzduchu, tak jako chováme ve své duši zoufalou myšlenku na vysvobození. Zdálo by se, jakoby okamžik váhaly; náhle však se skvělým rozmachem — nejúžasnějším v letopisech hmyzu a rostlin — směle přervou svazek, jenž je poutá k životu, aby dosáhly svého štěstí.

Odtrhnou se od svého stonku, vznášejí se vzhůru v perličkách jásotu, až plátky se rozpuknou na povrchu vod. K smrti ranění, ale zářící a svobodní plují okamžik po boku svých bezstarostných nevěst; spojení nastane, načež proud nebo vítr je odnáší do záhuby, kdežto manželky, jež staly se matkami, semknou korunku, kde žije poslední dech otcův, zavinou spirály stonku a sestupují do hlubin, aby tam daly uzráti plodu hrdinského políbení.

IVAN SERGĚJEVIČ TURGENĚV

Křepelka.

Bylo mi deset let, když se mi přihodilo to, co vám chci právě vypravovat.

Přihodilo se to v létě. Bydleli jsme tehdy s otcem na venkovském statku v Jižní Rusi. Na několik verst kolem statku prostírala se step. Na blízku nebylo lesa

ani řeky; nehluboké úžlabiny, zarostlé křovím, na způsob dlouhých, zelených hadů, protínaly tam i sem rovnou step. Na dně těchto úžlabin vyvěraly potůčky; leckde, pod samou srází, bylo viděti studánky s vodou čistou jako slza; vedly k nim vyšlapané stezky, a vedle vody na vlhkém bahně křižovaly se stopy ptáků a drobné zvěře. Jim je dobrá voda právě tak potřebna jako lidem.

Můj otec míval na honbě štěstí; a kdykoli neměl v hospodářství na pilno, vzal pušku, přehodil si přes rameno loveckou brašnu, zavolal svého starého Trezora a šel střílet koroptve a křepelky. Zajíci pohrdal a přenechával je honcům, jimž říkal chrtaři. Jiné zvěři se u nás nedařilo, leda že snad na podzim přilétaly sluky. Avšak křepelek a koroptví byla hojnost, zvláště koroptví. Na krajích úžlabin přicházelo se na rozryté jamky suchého prachu, místa to, kde se popelily. Starý Trezor ihned stanul a větřil, při čemž vrtěl ohonem a kůže na lebce skládala se mu v záhyby; otec bledl v obličeji a opatrně natahoval kohoutek. Často bral mě s sebou... pro mne bylo to velikou rozkoší! Zastrčil jsem si spodky do holinek, přehodil přes rámě čutoru a sám myslil jsem si, že jsem honcem. Pot kanul se mne potůčkem, drobné kaménky zadíraly se mně do bot; avšak necítil jsem únavy a nezůstával daleko za otcem. Jakmile rozlehl se výstřel a pták padl, poskakoval jsem pokaždé na místě, ba i výskal — tak mi bylo veselo! Raněný pták zmítal se a tloukl křídly, tu v trávě, tu v zubech Trezorových — krvácel, a mně přece bylo veselo a žádné lítosti jsem nepociťoval. Co bych byl za to dal, abych byl sám mohl střílеti z pušky a zabíjeti koroptve a křepelky! Avšak otec prohlásil, že dokud mně nebude dvacet let, nesmím míti pušku; že mi dá pušku-jednušku a dovolí střílet pouze skřivánky. Těch skřivánků u nás bylo veliké množství; za pěkného slunečného dne hemžilo se jich na sta na jasné obloze; vznášeli se výš a výše a pěli jako zvonky. Hleděl jsem na ně jako na svou budoucí kořist a mířil na ně hůlkou, kterou jsem nosil na rameni místo pušky. Je velice snadno je trefit, když na dva tři

lokte od země zastavují se ve vzduchu a třepotají se, dříve nežli náhle žuchnou do trávy. Někdy daleko na poli na strnisku nebo na zeleni ukázali se dropi; tu myslíval jsem si: zabíti takový velký kus — a pak už nechci dále žíti! Ukazoval jsem na ně otci; on však pokaždé mně řekl, že drop je pták opatrný a člověka blízko k sobě nepustí. Nicméně přece se jednou pokusil přikrásti se k osamělému dropu, soudě, že je postřelen a že zůstal pozadu za svým hejnem. Poručil Trezoru jíti vzadu, mně pak vůbec velel zůstati na místě; nabil pušku broky, ještě jednou ohlédl se na Trezora, ano i pohrozil mu a šeptem povelel: „lehnout, lehnout!" přikrčil se skoro až k zemi a šel — nikoli přímo k dropu — nýbrž oklikou. Trezor se nekrčil, ale šel také velice podivně: rozkročil nohy, svěsil ohon a hryzl pysk. Nevydržel jsem a div po čtyřech nepřiblížil jsem se za otcem a Trezorem. Avšak drop nepustil nás k sobě ani na tři sta kroků; s počátku běžel, potom zamával křídly a ulítl. Otec vystřelil a jen se za ním podíval. Díval jsem se i já... Tak mne to mrzelo! Proč jen ještě chvilku nepočkal? Broky by ho byly jistě zasáhly!

Jednou vypravili jsme se s otcem opět na honbu — v den sv. Petra. V tu dobu bývají mladé koroptve ještě malé; otec nechtěl je stříleti, i zašel do nízkého dubového houští vedle žitného pole, kam vždycky zapadaly křepelky. Kositi v těch místech bylo nepohodlno — tráva tam dlouho stávala netknuta. Kvítí rostlo tam mnoho: čapí nůsek, luční jetel, zvonky, pomněnky, slzičky panny Marie. Kdykoliv jsem tamtudy šel se sestrou nebo se služkou, tu pokaždé jsem si jich natrhal plnou náruč; avšak když jsem chodil s otcem, kvítí jsem tu netrhal — považovalť jsem toto zaměstnání za nedůstojné lovce.

Najednou Trezor stanul; otec můj zvolal: „Chyť ho!" a Trezorovi z pod samého nosu vyskočila křepelka a uletovala. Jenže uletovala velice podivně: převracela se, točila se, padala na zem, jako by byla raněna anebo měla nalomené křídlo. Trezor vrhl se za ní co mu nohy stačily... nedělával to, když pták letěl, jak se patří. Otec nemohl ani vystřelit — bál se, aby broky nezasáhly

psa. — Vtom vidím: Trezor nadskočil, — a chňap! Chytil křepelku, přinesl a podal ji otci. Otec ji vzal a položil na dlaň bříškem vzhůru. Přiskočil jsem. „Co je to?“ pravím, „byla raněna?“ „Ne,“ odpověděl otec; „nebyla raněna, ale má nejspíše zde na blízku hnízdo s mladými a dělala schválně, jako by byla raněna, aby se pes domníval, že ji snadno může chytit.“ „A proč to tak dělá?“ tázal jsem se. „Jen proto, aby odvedla psa od svých mláďátek. Potom by byla pěkně uletěla. Tentokráte však se přepočítala; příliš se přetvářela, a proto ji pes chytil.“ „Tedy není raněna?“ tázal jsem se opět. „Ne... Ale na živu nezůstane... Trezor ji nejspíše stiskl mezi zuby.“ Přistoupil jsem blíže ke křepelce. Ležela bez pohnutí na otcově dlani, svěsivši hlavičku, a hleděla na mne se strany svým hnědým okem. Bylo mně jí najednou tolik líto! Zdálo se mi, že hledí na mne a myslí si: „Proč musím zahynout? Proč? Vždyť jsem vykonávala svou povinnost; hleděla jsem spasiti svá mláďátka, odvésti psa dál od nich, a hleď, chytili mne! Já nešťastná! nešťastná! Je to nespravedlivé! nespravedlivé!“

„Tatínku!“ řekl jsem, „možná, že neumře...“ i chtěl jsem křepeličku pohladit po hlavě. Avšak otec mi řekl „Ne! Pohleď: natáhne pařátky co nevidět, zatřepe sebou a oči se jí zavrou.“ Tak se také stalo. Jakmile se jí zavřela očka, dal jsem se do pláče. „Proč pak?“ tázal se otec a zasmál se. „Je mně jí líto,“ řekl jsem. „Ona konala svou povinnost, a zabili ji. Je to nespravedlivé!“ „Ona chtěla na nás vyzrát,“ odpověděl otec, „a Trezor vyzrál na ni.“ „Zlý Trezor!“ pomyslil jsem si... ba i sám otec mně tehdy připadal zlým. Jaká v tom chytrost? To byla láska k dětičkám a ne chytrost! Bylo-li jí uloženo přetvařovati se, aby zachránila své děti, pak jí neměl Trezor chytat! Otec chtěl uložiti křepelku do lovecké brašny, ale vyprosil jsem si ji u něho; položil jsem ji opatrně do obou dlaní, dýchal jsem na ni... snad se vzpamatuje? Ona však se ani nepohnula. „To je marné, hochu“, pravil otec, „už ji nevzkřísíš. Pohleď, hlavička jí visí.“ Tichounko jsem ji nazvedl zobáček, ale sotva

jsem odtáhl ruku, hlavička jí opět klesla. „Je ti jí pořád ještě líto?“ tázal se mne otec. „A kdo bude živit mláďátka?“ tázal jsem se zase já. Otec upřeně na mne pohlédl. „Nestarej se o to,“ pravil, „sameček-křepelák, jejich otec, je vyživí. Avšak stůj“ dodal otec. „Trezor opět zarazil... Není to snad hnízdo? Ba, je to hnízdo.“

Opravdu... v trávě dva kroky od Trezorova čenichu těsně vedle sebe ležela čtyři ptáčata: přitulila se k sobě, natahovala krčky — a všechna tak rychle jedním rázem oddychují... zrovna se třesou! A už jsou opeřená; chmýří už neměla — jenom ocásky mají ještě krátké. „Tatínku! tatínku!“ volal jsem úpěnlivě... „odvolej Trezora, sice je také zabije!“

Otec křikl na Trezora a popošed poněkud stranou, posadil se pod keř, aby posnídal. Já však zůstal jsem u hnízda, nechtělo se mi snídat. Vyndal jsem čistý šátek a položil jsem naň křepelku... „Podívejte se, sirotečkové, hle, vaše maminka! Ona se pro vás obětovala!“ Ptáčata opět jako dříve rychle oddychovala, celým tělem. Potom jsem přistoupil k otci. „Mohl bys mně tu křepeličku darovat?“ tázal jsem se ho. „Pro mne a za mne — ale co s ní chceš dělat?“ „Chci ji pochovat.“ „Pochovat?“ „Ano; vedle jejího hnízdečka. Půjč mi ten nůž; vykopám jí hrobeček.“ Otec se podivil. „Aby děti chodily k jejímu hrobu?“ tázal se. „Ne,“ odpověděl jsem, „jen tak... chci tomu. Bude se jí tu pěkně ležet blízko jejího hnízda.“ Otec neřekl ani slova; podal mi nůž. Vyhrabal jsem ihned jamku; políbil jsem křepelku na hruď, položil ji do jamky a zasypal zemí. Potom týmtéž nožem jsem uřízl dvě větvičky, oloupal s nich kůru, složil je křížem, převázal bylinkou a zabodl do hrobečku. Za krátko jsme s otcem šli dále; já však pořád jsem se ohlížel... Křížek byl bělounký, a bylo jej vidět z daleka.

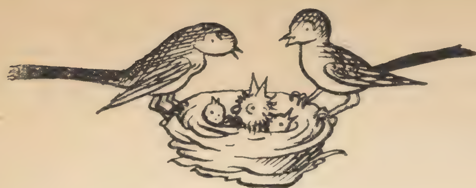
A v noci zdál se mně sen: byl jsem v nebi; a co byste řekli? Na malém obláčku sedí moje křepelička, jen že je všecka bílá — jako ten křížek! A na hlavě má malou zlatou korunku; to jako by odměnou za to, že trpěla za své děti!

Za pět dní jsme s otcem opět přišli na totéž místo. Našel jsem hrobeček podle křížku, který sice trochu sežloutl, ale neskácel se. Avšak hnízdečko bylo prázdné, po ptáčatech ani památky. Otec mne ubezpečoval, že starý, to jest jejich otec, je vyvedl; a když několik kroků odtud vzlétl zpod keře starý křepelák, otec po něm nestřelil... I pomyslil jsem si: „Ne, tatínek je přece jen hodný!“

Avšak divná věc: od toho dne přešla mne lovecká vášeň, a už jsem vůbec nemyslil na tu chvíli, kdy otec daruje mi pušku! Nicméně, jakmile jsem dospěl, počal jsem také stříleti, ale lovcem ze řemesla jsem se nikdy nestal. Jest ještě něco, co mne odučilo.

Jednou společně se soudruhem vyšli jsme si na lov tetřevů. Našli jsme mladé se starými. Matka vyskočila, my vystřelili a zasáhli jsme ji! Nepadla však, nýbrž letěla dále zároveň s mladými tetřívky. Chtěl jsem se pustit za nimi, ale soudruh mi řekl: „Raději si zde sedneme a přivábíme je... vrátí se sem všichni co nevidět.“ Soudruh uměl hvízdat. A opravdu: nejprve se ozval jeden mladý, potom druhý, a hle, tu slyšíme: sama matka kvoká tak něžně a tak blízko. Zvedl jsem hlavu a vidím: pocuchanými travnými stébly běží k nám, spěchá, spěchá — a hruď jí krvácí! Toť jisto — mateřské srdce se nezapřelo! Jakým zločincem jsem tu sám sobě připadal! Vstal jsem a zatleskal jsem rukama. Tetřevice ihned odletěla a mláďata ztichla. Mého soudruha popadla zlost; myslil, že jsem se pomátl na rozumu...: „Všecko jsi zkazil — je po honbě!“

Mně však od toho dne čím dál tím více se příčilo zabíjet a prolévat krev.

JAN HERBEN

Divoženka.

(Z „Hostišova“.)

Ruch, šumot a zpěv ozýval se od polovice dubna v lese nad hájovnou. Ptactvo se vrátilo do zelených smrků, borovic, olšin i do mladé trávy na palouku. Okolo rybníka ve vrboví bylo stejně živo. Přeletovali, šveholili a sháněli pěnkavy, holubi řivnáči, sýkory, brhlíci, hrdličky, kos, drozd, žluva, pěnice, konipáskové, ťuhýci, linduška, sojka, straka, rákosník, čečetka, střizlík, červenka a kdož by je všecky vyjmenoval. Oni se však navzájem znali, rozuměli i své řeči, ač každý vedl svou. Většina přiletěla od jihu, ale někteří také ze severu, jako konipas; ze severu, z hor, kde bystřiny jsou prudké a nezamrzají ani v zimě. A také se již ozývalo z lesa zádumčivé žežulčino ku-ku, ku-ku. Příčinlivé samičky sháněly hnízda a samečkové je vyráželi zpěvem, šveholením, hvízdáním, pinkáním, jak to právě každý umí. Oni vždy neunavně užívají svého pěveckého daru, ale příchod jara a lásky pozdravují přece jen nejnadšenějšími písněmi. Nad rybníkem sešli se letos nejslavnější pěvci.

U konipásků měli již hnízdo hotové v břehu nad vodou, pod vrbami. Konipásek sedě na kameni vesele vzhůru mihal ocáskem, neboť viděl v hnízdě už dvě roztomilá vajíčka. Miloval svou samičku na smrt. Umíral, ach, umíral touhou po ní; letos s ní neletěl přes moře, ji sa-

mu poslal na dalekou pouť, kdežto on odletěl odtud jen do hor krkonošských. Troufal si přestát zimu zde, samička se jí bála. Přiletěl sem k rybníku o týden dřív než ona a toužebně, přetoužebně ji vyhlídal. Nu, shledání bylo sladké, přestáli všecko šťastně a již se těší, že budou mít rodinu.

Za okamžik konipas se zdvihl a odletěl na druhý břeh rybníka za potravou; konipásková však přiletěla pro něho bez dechu a vyděšena. Až se třásla na celém těle. „Co je?“ řekl konipásek.

„Pospěš se mnou, na staré vrbě nad naším hnízdem sedí — sedí — jen leť!“

Konipásek neptal se ani, kdo tam sedí, a již letěl domů. On napřed, konipásková za ním, přiletli ku svému hnízdu a vrhli se na vetřelého velikého ptáka, jenž si pátravě prohlížel vajíčka jejich, stoje až na samém kraji hnízda. Zakřikli na ptáka, uhodili na něho, štípali ho a bili křídly, a když uháněl vrbovím, pronásledovali ho neohroženě daleko, až odletěl do lesa. Byl to pták popelavý, červenými páskami pruhovaný jako — nedopusťte nebesa! — jako ostříž.

„Je to drzoun nebo lupič nebo co to je?“ povídal jako pro sebe konipas, když se vrátili k hnízdu.

„Kdybys ho jen byl viděl, jak tu pátravě zpouzel a jak si mě prohlížel!“

„A snad jen zvědavost,“ řekl konipas, „jsi taková milounká a hezoučká.“ A vyzval samičku, aby s ním zaletěla na druhý břeh, kde je hojnost hmyzu. A zamilovaně díval se na svou ženušku, jak ladně hopkovala a přitáčela se po jeho boku.

Když se vrátili, konipásek se zarazil.

„Ty, cacorko,“ pravil něžně a přece starostlivě, „ráno jsme měli vajíčka jen dvě. A už jsou v hnízdečku našem tři.“

„Co tě nemá,“ odpověděla konipásková, „tři“. Ale jí samé jedno z vajíček připadlo tuze divné. Bylo sice podobné druhým dvěma, jenže větší.

„Snad umím do tří počítat,“ řekl konipásek mrzutě a hleděl na konipáskovou podezřívavě. „Vyhodím to jedno!“

„Ne!“ vykřikla matka lítostivě. „Ve vajíčku žije maličké dítě!“ Až se jí v očích zatmělo při slovech konipasových a slzy jí vyskočily, když si pomyslila, že pod tou skořápkou žije holátko, které se jednou přituli k jejím prsům, pod matčino peří. Konipas se mračil a již mlčel. Proti slzám ženiným není žádný důvod dost silný. „Nu, shlídla se patrně,“ myslil sám u sebe; „vajíčko snesla nepochybně, když jsem letěl na druhý břeh.“

*

Když se vylíhla konipasům mláďátka, div divoucí, jedno bylo jiné, právě jako jiné bylo vajíčko. Ale konipáskové bylo to dítě zrovna nejmilejší. Sedíc na vajíčkách, cítila první zachvění života právě v něm, a mateřská láska nedočkavě toužila, až první ta hlavička se proklove. Konipas mlčel a jen se mračil. Teprve po týdni, když to největší dítě začalo tísnit čtyři menší sourozence, dva samečky a dvě samičky, když spotřebovalo víc potravy než druhá čtyři mláďátka, a když přes to nepřestávalo otvírat hladový zobáček, konipásková svolala na poradu všechny své sestry, sestřenice, tety a kmotry i nejvzdálenější příbuzné z celého okolí rybníka nad hájovnou.

Sletěly se všechny sestry, sestřenice, tety a kmotry i nejvzdálenější příbuzné k hnízdu pod vrbami, každá přinesla dětem něco do zobáčku, ale s tím nenasytným žroutem nevěděly si rady. Stále byl hladový a pískal, a ty ostatní dušinky už jen kost a kůže.

»*Cisis, cisis!*« ozývalo se pořád z hnízda.

„Naše děti volají přec *tip-tip!*« divila se jedna kmotra.

Vrtěly hlavami sestry, sestřenice, tety a kmotry i nejvzdálenější příbuzné, ale rady nevěděly. „Snad abyste poslaly pro nejstarší tetu ke spodnímu rybníku,“ mínily.

„Tak, tu to máme!“ řekla jedna teta z olší.

Co znamenal ten záhadný výrok, žádný nevěděl, jen se tušilo, že teta z olší přišla tajemné věci na kloub.

Ptát se jí nikdo neodvážil, protože ona vždy tak tajemně mluvívala.

„Co tím myslila teta?“ ptal se konipas muže jejího stranou.

„A kdož do ní vidí,“ odtušil strýc.

*

Konipáskovo ptáče rostlo jako z vody, ale druhá dvě ptáčátka spíše usýchala. Z těch menších už žila jenom dvě. Jedno bylo neposedným křiklounem vyhozeno z hnízda a zahynulo přes noc zimou ve studené trávě, druhé bylo v hnízdě tím neposedou umačkáno a udušeno, a staří sami je vynesli s pláčem. Kolik pak potřebuje takové holátko slabounké a křehké! A to veliké už bylo jako obr, rvavé a žravé. Zbylá dvě chuďátka chřadla, až skoro modrala, neboť nezbývalo na ně potravy. Když rodiče přinášeli potravu k hnízdu, křikloun a žrout trhal jim ji ze zobáčků, div jim hlavy nezmáčkl do svého ohromného zobáku. Ani se nemohli k druhým svým dětem přiblížit. Byly to smutné dni u konipásků. Staří ani nemluvili, lítali a lítali od hnízda na rybník a od rybníka k hnízdu, sháněli, sami na sebe nemyslili. Sousedům jich bylo líto. Jak svitl den, už byli na nohou a pozdě večer byli poslední ze všeho ptactva, kteří usedali na hnízdě. Usnuli únavou tvrdě, že by ani kočky hajného nebyli slyšeli, kdyby se byla plížila k jejich hnízdu.

„Poslouchejte, že to bude ***bumbrlíček,«*** vykládala pěnkava sousedkám.

„Co je to bumbrlíček?“

„A tuhle jsem šukala po oknech hájovny a slyšela jsem, jak bába hajných vypravovala dětem o bumbrlíčkovi. Byl vám jeden starý muž a jedna stařenka a bydleli pod lesem v chalupě. Byli chudí, muž nádeničil a žena předla plátno; a přece pořád říkali: „Jen kdybychom měli nějaké děťátko!“ — „Buďte rádi, že vám ho Pán Bůh nedal,“ říkali jim lidé, „však sami nemáte co jíst.“ A oni: „Když mi se najíme, že by se najedlo také ještě děťátko, jen kdyby je měli.“ Muž šel jednou do lesa na pařezy“ —

Pěnkava se zastavila.

„Povídej!“ volali ptáci.

„Povídala bych, ale nemohu si vzpomenout, jak to bylo. Zkrátka, muž přinesl z lesa domů dítě, našel je tam už nevím jak. Žena měla velikou radost a říkala dítěti *bumbrlíček*.

Najednou začalo se dítě v peřince vrtět a dalo se do křiku: „Mámo, já bych jed!“ — Žena nevěděla radostí, kam dříve skočit. Položila dítě do postele a běžela vařit kaši. Když navařila, bumbrlíček kaši zšupal a zase křičel: „Mámo, já bych jed!“ — „Počkej, bumbrlíčku, počkej, hned ti přinesu!“ — Žena běžela k sousedce a přinesla plný ucháč mléka. Bumbrlíček pil, jen hltal, a když vypil, křičel pořád ještě, že by jedl. Žena se divila, že dítě nemá dost, a šla a vydlužila si u sousedů pecen chleba. Položila chléb na stůl a šla rozdělat oheň do kuchyně, aby navařila něco k obědu muži a sobě. Sotva bumbrlíček uviděl chléb na stole, vymotal se z peřiny, skočil na lavici a na ráz ten bochník pohltil a ještě křičel: „Mámo, já bych jed!“ Máma přišla do světnice, chléb pryč a v koutě stál bumbrlíček, jako kadečka už veliký a pořád měl hlad. „Dítě, dítě, jenom mě nesněz!“

„Také že sním,“ řekl bumbrlíček, otevřel zobák (chci říci hubu, opravila se pěnkava), a než se máma nadála, byla v něm. Když táta přišel v poledne k obědu, bumbrlíček shltnul i tátu, potom snědl vůz i s koňmi“ — —

Pěnkava se opět zastavila.

„Povídej! Povídej!“ křičeli ptáci, oči jim hořely a peří se jim načechrávalo rozčilením, trnuli a třásli se — —

„Už nevím dál,“ pravila pěnkava. „Dál jsem to neslyšela. Viděla jsem hajného kočku, jak se krade k oknu, kde jsem poslouchala, a musila jsem uletět.“

„Už je to tak: konipáskovi mají také bumbrlíčka,“ povídaly si truchlivě uděšené samičky. „On jednou polkne tátu i mámu i hnízdo, snad i nás všechny. Pán Bůh s námi!“ — „U všech krahujců, co to bude? Uštípat tu havěť, dokud je mlaďá!“ supěli a bouřili se samečkové.

Brzy po tom vypravování přiletěla ke konipasům nejstarší teta od spodního rybníka. Byla to ctihodná stařena, nejstarší z celého rodu v lese. Měla nejen vnoučata, nýbrž i pravnoučata a prapravnoučata po celém okolí. Jeden z konipasů zaletěl jednou pro ni, aby přišla poradit ubohým příbuzným pod vrbou. Bylo smutno na ně pohledět. Jarní slunce hřálo a zářilo, a konipasovi, zdá se, neviděli ho. Tráva na lukách rozkvetla a voněla a zlatila se pampeliškami a konipasovi, zdá se, nic o tom nevěděli. Neměli pro nic smyslu než pro své obrovské dítě, života si nevšímali, jen se dřeli. Nikdo neslyšel po mnoho týdnů, aby si konipas byl jen zatikl, natož aby zazpíval svou jarní píseň. Dvě ostatní děti chuděrky byly na zhasnutí každou hodinu, nejednou již zavíraly očka, a blána se jim přes ně zatahovala.

„Milá dívko," povídala stařena, když si dítě prohlédla, „nepozorovalas nic, když jsi snášela?"

„Nic jsem nepozorovala."

„Neobletoval kolem vašeho hnízda pták veliký, popelavý, černavými páskami pruhovaný jako ostříž?"

„Skutečně poletoval," řekl konipas. „Ale zahnali jsme ho."

„Už je to tedy pravda," zakývala stařena hlavou. „Také mě potkalo to neštěstí, když jsem byl ponejprv v koutě. *Divoženka* podvrhla mně svoje vajíčko a vám také. Vyklubal se z vejce obr s velikou hlavou a s velikýma očima jako váš."

„Cisis — cisis — cisis" ozvalo se z hnízda pod vrbou a netrpělivě a hladově ozývalo se pořád víc.

„Slyšíte? Cisis-cisis-cisis, také ten můj obr tak křičel. Nesmím si na ty časy ani vzpomenout. Krmili jsme to nešťastné dítě, dlouho jsme je krmili, až jsme měli blízko k smrti, neboť jsme sbírali potravu do úpadu od rána do večera. A pořád to bylo hladové. Pomyslete si, vyházelo to naše vlastní děti z nízda, a ony zahynuly na studené zemi, třeba jsme je mohli líp krmit než v hnízdě. Myslila jsem, že já i muž dostaneme suchou nemoc. Jen jsme plakávali bolestí. Na štěstí, když se to

veliké dítě opeřilo, ta proklatá divoženka ukázala se jednoho dne, sedla si na olši a kukala nám nad hlavou, až jsme se strachy krčili. Mládě vyhouplo se z hnízda, poskakovalo s větve na větev k ní, divoženka třepetala se nad ním a před ním a ukazovala mu cestu do vysokého lesa. Dítě pořád za ní, až je ukryla na smrku a tam je potom krmívala už sama. Poznali jsme po čase, že má v lese poschovaná tři mláďata a že už se o ně stará sama. Vídali jsme to naše dlouho, až konečně jednoho dne umělo lítat, a divoženka i s ním ztratila se nám v hlubokém lese. My jsme toho roku zůstali už bez dětí. Pán Bůh zaplať, přestáli jsme tu zkoušku, ale byli jsme jako po těžké nemoci. Proto jsme se odstěhovali z lesa tam ke spodnímu rybníku u mlýna. Nemohli jsme zůstat na místě, kde nás potkalo takové neštěstí, báli jsme se nového."

„Můj ty Pane," vzdychala mladá konipásková, a konipas jen zatínal zobák. Nenasyta na hnízdě křičel cisiscisis — čím dál hladověji.

Stařena vypravovala, rozhorlovala se a proklínala hanebnou matku divoženku, která nemá citu mateřského, a podstrkává jiným své děti do hnízda, aby nemusila na nich sedět. Ano sedět, sedět jako na tvrdých oblázcích a zahřívat je, až máš prsa otlačená, bolavá, jako by se podbírala. Ale ona nepocítí ani té rozkoše mateřské, když se začne život ve vajíčkách hýbat a když maličká ptačina počne na skořápku ťukat. Ona nepozná štěstí mateřského, když holátko vyloupne se ze skořápky a přitulí se pod prsy matčinými, a když otec ponejprv přinese mu červíčka do maličkého bílého zobáčku. Ta bezcitná divoženka nemá citu toho. Vidíte, jak veverka shání pro veveřátka, jak zaječice tady na palouku večer pískáním svolává děti, aby je napojila, jak srna tu na kraji lesa olizuje svého kolouška. Ba i lidé, však jistě vidíváte, jak hajná tu sedává u rybníka s mládětem — Jen ta prokletá — —

„Chva-chva ku-ku, chva-chva ku-ku!" ozvalo se náhle nad hlavami konipasů, křídla zašuměla, a kukačka prchala přes rybník do lesa. Dech se zatajil ve všech.

*

Ale kukačka se nevrátila a nevrhla se na ně, aby je rozsápala. Tiše uletovala od míst, kde ji proklínali. Usedla v husté koruně smrku, zakukala a zaplakala. Vzlykala a zalívala se lítostí, a hlas její rozséval hoře po širém lese. To ku-ku, ku-ku, které vykřikla nad vrbovím, bylo výrazem žalu a znamenalo: „Slitování! Přestaňte proklínat!" Vykřikla je matka nešťastnice, která všem matkám lesním záviděla jejich radosti a štěstí mateřské; nešťastná divoženka, kterou příroda odsoudila k této zdánlivé bezcitnosti, ku proklínání a neštěstí v drobných ptačích rodinách; nešťastná divoženka mezi ptáky, pro kterou mateřství nebylo blahem, rozkoší a štěstím jako pro jiné matky, nýbrž bolestí, lítostí, utrpením a ještě proklínáním.

Dlouho seděla kukačka v koruně smrku, kukala a plakala.

Kdo zná její bolest a kdo ji polituje? Že nemá citu mateřského! Ona, které každé mateřství je tragedií života! Čí bolest je větší nežli moje? Od hořké a tvrdé potravy, která je mi vykázána, je lůno mé vyprahlé, život můj těsný a tvrdý. Osmkrát vyjde slunce nad lesy, nežli lůno mé vytvoří druhé vajíčko po prvním, třetí po druhém... A proto nemohu stavět svého hnízda a vyhlídat svá mláďátka. Zastydlo by první vajíčko, než snesu poslední. Jsem odsouzena tajně slídit po šťastnějších matkách, které právě snášejí, a lstivě ukládat jim svůj plod do teplých hnízd. Musím je snášet na studenou zem a v zobáku odnášet do hnízd, když jsou rodiči nestřežena. Hle, tam u konipásků mám nejstarší, a snášela jsem rány jejich trpělivě, nežli jsem jim vajíčko podstrčila. Druhé mám v hnízdě u rákosníků, a když jsem jim první do hnízda nesla, upustila jsem je na zem a ono se rozbilo, neboť rákosník se ženou se blížili, já musila prchat houštinou a vrazila jsem na větev. Třetí ukryla jsem u lindušky; i tam ukryta v trávě a čihajíc na okamžik, třikrát byla jsem vyplašena a odehnána v bolestech.

Kukala a plakala.

Kdo zná její bolest a kdo ji polituje! Loni upustila jsem vajíčko své do dutiny stromu, do hnízda lesní sýkorky. A mé ubohé dítě, když povyrostlo, nemohlo z dutiny ven. Pěstouni krmili je, i já jsem je tajně krmila, a sedávajíc na blízku na větvi kukala jsem a plakala; dítě moje natahovalo krček z dutiny, třáslo se po mém hlase a odpovídalo mi úzkostlivým pískáním. Ostatní děti poletovaly lesem, a vodila jsem je na pastvu i do polí a zahrad, a to nešťastné marně napínalo síly, aby prolomilo vězení a — hrob. Neboť ono zahynulo, když jsem musela odletět na dalekou pouť. Hladem zahynulo ubožáče, protože i pěstouni je opustili podle našich zákonů, které nám kážou stěhovat se, když zavanou studené větry. Kukačka-divoženka nemá citu mateřského! A mně srdce se svíralo pláčem po opuštěném dítěti po celou cestu do teplých krajin, vysílením div jsem neklesla do moře. Nepřestává mě bolet duše, kolik již dětí mně zahynulo!

Kukala a plakala.

Slunce září, lesy šumí a louky kvetou, všechny matky jsou šťastny, vyvádějíce už děti své z hnízd nebo radujíce se, že brzo jim křídla k letu narostou. U kukaček je mateřství strachem a žalem. Musíme dávat svá drahá mláďata cizím na vychování, a ony v nejútlejším věku vidí hrůzu v očích pěstounů, slyší pláč matek a proklínání bezcitných divoženek. Kdo by byl šťastnější než já, kdybych své děti hřála svým teplem? Kdybych se mohla na hnízdě s nimi mazlit, hladit jejich hlavičky? A kdybych směla naslouchat tichému jejich ševelu? *Ale já, nechci li být vražednicí svých dětí, musím jim být bezcitnou matkou, divoženkou.* V útlém věku svém zahynuly by z potravy, kterou mně je přisouzeno sbírat. Srstnaté housenky, těžké a tvrdé jiným ptákům, jsou naší potravou. I mláďata moje by zahynula, kdyby je pozřela.

Kukala a plakala.

Och, nelítostní, nevědomí! Kukačka-divoženka má cit mateřský. Teskním a volám na své děti po lesích, aby v cizích hnízdech slyšely hlas matčin. S bolestí vyčká-

vám chvíle, až děti mé odrostou a snesou potravu, kterou já sbírám, vyvolávám je z nemilovaných hnízd, obletuji je a nakukuji, jsou-li živy a zdrávy; a zase prchám od nich štvána neštěstím, jež způsobují mé děti nevinné, sladké a krásné. Kdybych je nyní živila, zabila bych je. A když povyrostou, zabíjejí mi je lidé, neboť myslí, že jsou ostříži. Jen s úzkostí vyvádím je na pastvu z lesa do polí a do zahrad, kde jsou lidé; jsem matka ustrašená a plachá, smutná a zádumčivá a bojím se očí a hlasů všech tvorů, které vidím. Takto kukala a plakala kukačka, a hlas její rozsíval hoře po celém lese.

Potom odletěla se smrku, poletovala po lese a její zádumčivé ku-ku ozývalo se hned na jednom, hned na druhém břehu rybníka a zase až na kopci v lese u kapličky. Vesnické děti šly ze školy, odběhly do lesa sbírat květiny a řezat pruty, a radovaly se z jejího zpěvu, neboť se domnívaly, že kukačka si s nimi hraje na schovávanou. A ona obletovala hnízda cizích ptáčků a volala na své děti v hnízdech jejich:

»Ku ku, ku ku, ku ku!«

MARGARETH WARNER-MORLEYOVÁ

Jak vzniká živočich.

(Upraveno z „Písně života“.)

Pozoroval jsi, že některá ryba, kterou jsme měli o vánocích, byla plná vajíček čili jiker, a jiná plná mlíčí? Mlíčí je rybě tím, čím pyl květině. Jikrnáč je samička, ryba s mlíčím je sameček. Samička naklade velké množství jiker, sameček přes ně přeplove a vypustí na vajíčka mlíčí, jež je zúrodní, takže se z nich vylíhnou rybičky.

Také samičky ptačí a ssavčí mají ústrojí podobné jako semeník rostlin. Nemůžeme ho vidět, poněvadž jest uvnitř těla na místě dobře chráněném, neboť život ptáčete je

vzácnější než život rostliny nebo ryby. Tam jsou uložena vajíčka, z nichž se vyvíjejí mláďata. Ale stejně jako vajíčko květiny nevyvinulo by se bez pylu a zaschlo by, jako z jiker nemůže nic povstati bez mlíčí, tak i vajíčko ptačí potřebuje zúrodnění, potřebuje životní jiskry, samčího semene. Toto semeno jest ukryto v těle samečků. Ale jak by mohlo semeno proniknouti tvrdou skořápku vajíčka? Proto oplození nastane v době, kdy vejce dosud nemá skořápky, to jest v těle samiččině. Sameček vpouští semeno do těla samiččina právě tam, kde leží vajíčko. Vajíčko pak se halí ve skořápku, která nyní uzavírá vejce s živou jiskrou. Vajíčka snese ptačí maminka do hnízda a sedí na nich tak dlouho zahřívajíc je, až se z nich vylíhnou ptáčata.

Také ssavci vznikají z vajíček: Jelen i srnka, tygr, slon, veverka i kůň. I u nich ke vzniku života je třeba oživující jiskry. A tu dodá semeno ze samčího ústrojí pohlavního. Ústrojí pohlavní, která jsou u každého pohlaví různá, vykonají úkol oplodnění. Jsou to tytéž údy, jimiž z těla odchází také moč. Samčí semeno přejde do těla samičího, prodere se až k některému vajíčku a spojí se s ním. Ale vejce ssavců neobalí se tvrdou skořápkou, aby bylo sneseno, nýbrž zůstane dlouhou dobu v těle matčině v měkkém a teplém obalu. Život ssavčího mláděte je tak vzácný a složitý, že zůstává co nejdéle pod srdcem matčiným, dokud se nepromění v živé mládě, dosti velké, aby se oddělilo od těla matčina, aby se narodilo. Pak je matka živí svým mlékem, až je schopno samo si vyhledati potravu. Ryby se nestarají o svůj rod, ale matka ptačí, jež zahřívá vejce i vylíhlá mláďata svým tělem, a matka ssavčí, jež je kojí mlékem, něžně milují svá mláďata a nasadí v nebezpečí pro ně i život. Doba, kterou tráví mládě v těle matčině, jest u různých druhů ssavců různá. U psů trvá to devět neděl, u člověka devět měsíců.

Ale všude, u rostlin, zvířat i lidí rostou maličtí ze seménka otcova a z vajíčka v těle matčině.

ZDENĚK ZÁHOŘ

Poučení pro hochy ve třináctém a čtrnáctém roce.

Příroda vede si při stavbě organismu všude velmi úsporně. Nedává na př. nikdy rohů zvířeti, které se může brániti drápy a chrupem, naopak rohatému zvířeti nedává drápů — protože to či ono stačí zvířeti k obraně.

Často jeden úd nebo ústrojí má dva i tři různé účely. Rukou na př. hmatáme a zároveň se chápeme, pracujeme, bráníme se. Tělo nemá více otvorů, než potřebuje. Nosem čicháme a zároveň dýcháme, nos otepluje vzduch, než dojde do plic, a zachycuje svými sliznicemi *) nečistotu, aby tam nevnikla.

Ústy jíme i mluvíme. Uvnitř se opět cesty dělí; jedna vede do žaludku, druhá do plic. — Téhož průchodu — močové trubice — užívá tělo rovněž ke dvěma účelům: odvádí jí jednak moč a s ní přebytečnou vodu a různé škodliviny, jednak jí vymítá semeno.

Ústa jsou jen k zachování vlastního života jednotlivcova, úkolem pohlaví jest však nejen zachovati život vlastní, nýbrž i zploditi nový.

Vyměšování semene nastává u hocha ve 14. a 15. roce, kdy pohlavně zraje a dospívá v jinocha.

Časem vymítá zralé mužské pohlavní ústrojí ve spánku semeno. Zjev ten sluje poluce. Zpravidla děje se tak jednou za 14 dní, avšak i týdenní poluce jsou normální. Poluce nesmí působiti nepříznivě, vysilujícím způsobem, nesmí míti v zápětí tělesnou únavu. Poluce, které se dostavují příliš často, několikrát týdně nebo každou noc nebo dokonce ve stavu bdělém, jsou chorobné, škodlivé.

Časté poluce bývají zpravidla následkem úmyslného dráždění pohlavního údu, t. zv. sebeukájení, cizím slovem onanie.

*) Sliznice jest jemná vrstva, hojně protkaná krevními žilkami i žlázami, jež vylučují šťávy, výměsky. Sliznicí pokryt jest jazyk, vystlána jest dutina ústní, nozdry, vnitřní strana očních víček, stěny žaludku a střev, vývodu močového a j.

Sebeukájení jest zjev velmi rozšířený a následky jsou v první řadě rázu duševního, později, neupustí-li člověk od tohoto neblahého počínání, také rázu tělesného.

Kdo onanuje, trpí především duševně. Ví, že nejedná správně; hřeší proti svému zdraví a duševní rovnováze. Po sebeukájení následují zpravidla výčitky svědomí, člověk cítí nepřirozenost úkonu, tuší, že škodí svému organismu, a toto vědomí stává se mu mučivou duševní trýzní. Mnohý chtěl by ustati, ale přes nejlepší úmysly upadá opět ve starou chybu. Seznává, že má slabou vůli, pozbývá sebedůvěry a trpí tím více. Je náchylný ke smutným dojmům. Není šťasten a má smutné mládí. Kdo pak se tomuto zlozvyku přespříliš (velmi dlouho nebo často, dokonce každodenně) oddává, u toho se dostaví příznaky tělesné: zemdlení, slabost, slabá pamět, všeobecná otupělost. Takový člověk je neschopen jakékoliv trvalé činnosti, slábne a hyne duševně i tělesně.

Pohlavní ústrojí nevyměšuje totiž pouze semeno mimo tělo, má i tak zv. odměšování vnitřní, t. j. vpouští i zvláštní šťávu do těla samého. Tím dostávají se do oběhu krevního látky, jež přispívají k růstu, zesílení celého těla. Vyčerpává-li se ústrojí předčasným nebo častým vyměšováním, ubírají se tělu tyto důležité látky, zeslabuje se v době vzrůstu a tím spěje k úpadku.

Onanie je veliké zlo a má ještě jiný zhoubný následek, i v tom případě, kdy zdánlivě poruchy nezpůsobuje.

Věz, že na době pohlavního dospívání závisí často utváření života pozdějšího, blaho tvoje i tvého potomstva.

Tím, že tajně přistupuješ k neřesti, s níž se skrýváš, kazí se celost a přímost tvé povahy. Zcela nepozorovaně a potichounku počínají v tomto věku působiti síly, jež i ducha hubí.

V tomto věku jde o to, půjdeš-li životem jako člověk celý, jenž dovede řídit loďku svého osudu, nebo jako člověk s vůlí nalomenou, neschopnou odolati různým pokušením jiným, s vůlí, která selže především v takové chvíli, která rozhoduje tvůj osud na léta, ba na celý život.

Proto dlužno ubrániti se onanii stůj co stůj.

Někdo v tomto zlozvyku záhy ustane a nemá po něm nijakých následků. Má dostatečnou sílu vůle, aby ovládl svůj pud. Své pudy má ovládati každý. Ovládáme na př. svůj pud obživný — jsme-li najedeni, nejíme dále, třebas by se nám ještě chtělo jísti. Dobrým cvikem vůle jest na př. zříci se častěji v malém něčeho, čeho by se nám velmi chtělo, pamlsku, zábavy nebo jiného požitku. Člověk, který sám sobě dovede poručit, má v životě vyhráno. U někoho tedy postačí pouhé vzepření vůle. Jiný má vůli slabou, anebo byla právě sebeukájením oslabena, a neodolá pokušení. Častějším ukájením vysiluje se mozek, a mozek takto oslabený není s to, aby dopomohl vůli k vítězství.

V tom případě musí býti léčena celá nervová soustava (t. j. mozek a čivy) správnou životosprávou. Napřed musí býti posíleno oslabené tělo. Takový člověk nechť zachovává asi tato zdravotní pravidla:

Ráno vstane hned, jakmile se probudí, a omyje tělo studenou vodou, po případě omyje studeně pohlaví. Jí málo masa, vyhýbá se jídlům příliš kořeněným, pepřeným, příliš ostrým a kyselým, neboť takové pokrmy působí dráždivě na celé ústrojí. Volný čas po práci věnuje pokud možná tužení těla, sportu, procházkám. Vyhýbá se trudným myšlenkám o samotě a snaží se býti ve společnosti veselých, milých, zdravých lidí. Čím méně o sobě a svém stavu přemýšlí, tím lépe.

Večeřeti je třeba časně, aspoň tři hodiny před spaním. Na noc není radno mnoho píti, piva a vína i kouření nechť se vůbec vystříhá! Před spaním opět se studeně omyje. Je záhodno spáti na tvrdém lůžku a přikrývati se lehce, spíše pokrývkou než příliš teplou peřinou. Přílišné teplo a tlak na moč působí dráždivě. Též dlužno dbáti o řádnou každodenní stolici.

Duch musí býti přiměřeně zaměstnán prací a zábavou a tělo posíleno. Dlužno si rozděliti čas, aby ani chvíle neminula v zahálce. Vyhýbejme se všeliké dráždivé četbě. Tak zasáhneme účinně v organismus, jenž dovede vyvinouti větší sílu zdolnosti, a pak teprve úsilí vůle bude

s to, aby zvítězilo nad špatným návykem. Mnohý nezvítězí rázem; nechť neklesá na mysli a hledí odvykati onanii znenáhla, zachovávaje vždy delší časové mezery.

Protože pak každý z nás je určen, aby také jednou sám založil rodinu a své zdraví a sílu svou neztenčeně odevzdal bytostem, které z něho vzejdou, svým dětem, již proto je povinen nepodrývat svého zdraví, zejména ne v oné době, kdy tělo nejvíce potřebuje svých šťav k růstu a rozvoji. — Ze všeho vyplývá, jak důležito jest šetřiti neporušenosti pohlavních ústrojí. Onanista, jenž sleduje tyto pokyny, nikdy nemusí zoufat, byť i naráz svého zlozvyku se nezbavil.

Úkolem pohlaví jest ploditi nové pokolení, udržovati život. Potomstvu musí se však také dostati příznivých podmínek k dalšímu vývoji. Již u rostlin jeví se péče o zachování potomstva. Strom má množství květů, květy množství semen, aby se aspoň část ujala, i kdyby ostatek přišel na zmar. Plody a semena bývají chráněny tvrdou slupkou nebo skořepinou, mají různá opatření, aby se co nejdále rozprostranily a mohly nalézti příznivou půdu (chmýří pampelišek, blanitá křidélka javoru, plody lopuchu s háčkovitými listeny).

Samičky hmyzů a plazů ukládají vajíčka na příznivých místech, kde by mláďata byla chráněna a nalezla potravy.

U vyšších tvorů jeví se přímo péče samiččina o potomstvo — začátek mateřského citu. U některých ptáků a ssavců je život rodinný dokonale vyvinut. Ptačí sameček krmí samičku, jež sedí na vejcích; vyklubou-li se mláďata, pečují o ně oba a hájí jich s nasazením života. Zde již zřejmě shledáváme onen cit, jemuž říkáme láska a který jest ovšem nejbohatěji vyvinut u nejvyššího dosud tvora — člověka.

Čím teprve jest rodinný život pro člověka! Je pokladnicí tepla a lásky, malým světem pro sebe — a chladno a smutno bylo by nám v tomto velkém světě, kdyby nás nehřálo teplo onoho světa malého, v jehož lůně jsme se zrodili.

Kdo nezažil blaha, které vyvěrá z obětavé lásky rodičů, z ovzduší pravého domova, jest ochuzen o velké štěstí a na celém jeho životě leží stín. A rovněž ochuzeni jsou muž a žena, jichž sňatek zůstal bez dítek, pro něž by žili.

Jste nejdrahocennějším pokladem svých rodičů, jejich nadějí, dáváte smysl a účel jejich životu. Snažte se proto co nejvíce udržovat a množit štěstí své rodiny. Čím více bude u nás šťastných rodin, tím šťastnější také bude celý národ.

HELENA ČAPKOVÁ

Ráj nemluvňátek

(Z Knihy „Kolébka".)

Ráj kojenců je prostý a nesestává se z mnoha početných věcí.

Na vyhřátých pahorcích bíle jiskřícího písku, kde by z děr vykukovali vlnění králíčci a beránci se skleněnýma očima a dobrácké strakaté číčy mlsně by nahlédaly do nádob s mlékem a neohrabaně sklouzali s výše do malých klínů sametoví kamarádi — medvídci — tam usadila by se batolátka.

Oh, těch hlubokých jeskyň, jež by vyhrabávaly horlivě pracující lopatky a lžíce, těch pískových bábovek a zahrádek ze zelených proutků! Ve trávě kolem pásla by se měkkounká žlutá klubka housat a nehlídala by je strašná stará husa a kuřátka bez kvočny sama by přibíhala a tiskla se, pohyblivá a pípající, do užaslých dětských dlaní. Ptáček bez bázně usedl by na vztažený tlustý prstíček a vrtěl by se a zpíval právě tak neposedně jako na kvetoucí větvi. Kůzlata potýkala by se vyskakujíce v přemetech a marně snažila by se zápasiti růžky ještě nevypučevšími z kosmaté hlavy a velký pes velkomyslně nechal by si rváti uši a hrubé chlupy a sám podstavil by trpělivý hřbet kulatým tvrdým zadečkům upa-

chtěných jezdců. A byly by tam medové koláče a perník a veliké jahody, záplava třešní a červených jablek a velké skývy chleba s máslem a mnoho houstiček, a pláténka na zavázání a soucitný vítr na pofoukání bolestí a podušky včas podložené pod hlavičky ospalostí ztěžklé — to vše by sloužilo batolátkům.

A byl by to ráj, znějící štěbetáním, ptačí zahrada, kde každé děťátko by hudlo svou, byla by to symfonie přeradostná okouzlených výkřiků a žvatlání, povzdechů nevinného úžasu, dětských a zvířecích rozkoší a neustávajícího laskání.

RABÍNDRANÁTH THÁKUR

Oblaka a vlny.

(Z Knihy „Přibývající měsíc". Překlad z indštiny)

Máti, obyvatelé oblaků tam shůry mne zvou — —

„Hrajeme si od chvíle procitnutí do sklonku dne. Hrajeme si se zlatým úsvitem, hrajeme si stříbrem měsíčným."

Ptám se: „Jak bych se dostal k vám?"

„Přijď až k okraji země," odpovídají, „pozvedni ruce k obloze a budeš vzat na oblaka."

„Máti mne doma očekává, musím se k ní vrátit."

Na to se usmějí a letí dál.

Ale znám hezčí hru, matičko; já budu oblakem a ty lunou.

Obejmu tě oběma rukama a krov nám bude modrým nebem.

Obyvatelé vln mne zvou — —

„Zpíváme od rána do noci; cestujeme dál a dál a nevíme, kudy jdeme."

Ptám se: „Jak bych se k vám připojil?"

„Přijď až na kraj břehu," odpovídají, „staň se zavřenýma očima a vlny si tě odnesou."

„Máti chce, abych byl večer u ní doma; nemohu jí opustit a jít.“

Na to se usmějí, poskočí a jdou dál.

Ale znám hezčí hru, matičko; já budu vlnou a ty cizím břehem.

Budu se valit blíž a blíž a blíž, až ti padnu se smíchem do klína.

A nikdo na světě nebude vědět, kde jsme.

RABÍNDRANÁTH THÁKUR

Květ čampy.

(Z Knihy „Přibývající měsíc“. Překlad z indštiny.)

Předpokládejme, že jsem se stal květem čampy, jen tak pro žert a vyrostl na větvi v koruně tohoto stromu, a kýval se ve větru se smíchem a tančil po nově pučících listech; znala bys mne, máti?

Volala bys: „Dítě, kde jsi?“, a já bych se pod kůží smál a zůstal bych zcela zticha.

Zlehka bych otevřel lupínky a pozoroval tě při práci.

Když po koupeli s mokrými vlasy splývajícími přes ramena, prošla bys stínem čampového stromu, jdouc do maleho dvoru, kde odříkáváš modlitby, cítila bys vůni květů, ale nevěděla, že pochází ode mne.

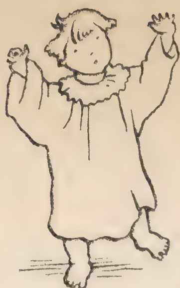
Až bys po obědě seděla u okna, čtouc Ramayanu, a stín stromu by padal na tvůj vlas a klín, hodil bych svůj lehký, malý stín na stránku tvé knihy, zrovna tam, kde bys četla.

Uhodla-li bys, že je to drobný stín tvého dítka?

Až bys večer šla s rozžatou lampou v ruce do kravína, spadl bych náhle na zemi a byl zas tvým pravým hochem a prosil bych tě o pohádku.

„Kdes bylo, dítě?“

„Nepovím, matičko!“ Hle, co bychom si pak pověděli, ty a já.

JIŘÍ DUHAMEL

První kroky.

(Z Knihy „Radosti a hry". Překlad z francštiny.)

(Básník líčí v ní život svých dvou dětí, malinkého Jana, jemuž přezdívají Zazu a většího Bernarda.)

Človíček naučí se choditi, jak leze podél nábytku, na němž zanechává stopy slin jako slimák — jak se s pohyby tonoucího křečovitě chytá kalhot dobrých obrů — jak se vrtí v maličké ohrádce — jak strká před sebou židli na kolečkách, jež mu občas ujede dál, než chce — jak ohýbá baculatý hřbet, na němž se objevují dva směšné dolíčky; ale neuvědomuje si to ještě, nepřizná si to ještě ani sám sobě. Jest skromný jako hudební ochotník, zděšený, má-li zahráti solo. Jakmile zpozoruje, že ho všichni opustili a že stojí sám, padne na zadničku a křičí, že byl zrazen.

Nadejde den, kdy se přeci musí smířiti se samozřejmostí. Objev rovnováhy, ne rovnováhy podmíněné oporou stěny, ale rovnováhy naprosté, oné rovnováhy, jež dodává lidstvu tolik moci a tolik pýchy, tento objev, pravím vám, je oslepujícím zjevením, projevem genia. V deset hodin človíček ještě neuměl choditi sám. Pět minut po desáté už to dovede.

Stojí a náhle zpozoruje, že ochranní bohové se vzdálili. Je sám před nesmírným prázdným prostorem. Upadne zas znovu na zadničku, na všechny čtyři? Ne! Už ne! Dnes ne! Ovládlo ho vnuknutí. Pozdvihne paži, zčervená, zadržuje dech. Pozor! Rovnováha! Najde ji! Nachází ji. Nalezl ji. Vítězství! Vítězství! Vítězství! Rozběhl se. Už se nezastaví. Jest hrd, oslepen, trochu opojen. Co jste to říkali? Že jest nesnadno choditi? Ale jděte! Hleďte, hleďte, hleďte! Vizte, jak já to umím, já, já, já!

S ručkami vztaženými kráčí vpřed, vykřikuje radostí, až se to podobá výkřiku úzkosti. Najednou — co pak se to stalo? — ručky zamávají a odvážlivec upadne. Na koberec? Ne: ochranní bohové objeví se vždy v pravou chvíli.

Jsme velmi pohnuti, rozhodně víc dojati, než človíček sám. Ten jest všecek zaujat a zabrán. Hovoříme dlouze o této události. Nenechá toho, začíná znovu. Přišel tomu teď na kloub. Vykročí znovu. Klopýtne-li, chytne se rukou za hlavu, za tento jediný pevný bod, jediný neměnný bod, jenž mu zůstává na dosah ruky v této zkoušce.

Teprve za několik dnů si zvykneme na tento div. Človíček nedělá tolik okolků. Odhadl ihned tento nový způsob pohybu a spřátelil se s ním. Není to ovšem tak praktické a tak rychlé, jako jízda na hrnečku; ale to nevadí; zvykl si! zvykl si!

Hned na to vrhne se do nového výzkumu. S hlavou v trávě učí se dělat ‚kontumbelce‘.

JIŘÍ DUHAMEL

Vláček.

(Z Knihy „Radosti a hry".)

Za Bílým domem jezdí místní vlak z Marines. Je to drobounký vlak, podobný velké, ušpiněné hračce, která však občas někoho zabije, aby dokázala, že je z téhož rodu, jako velké vlaky, divé a masožravé.

Razí si cestu bezovými houštinami a růžovými keři, projíždí parky, nedbaje nastražených železných pastí, rozběhne se po lukách, když majitel není doma, a vjíždí na přechody přes trať, nestřežené a bez závor, s pronikavým pískotem, jenž svědčí o neobyčejně dlouhém dechu. Vodní krysy, zaslechnuvše jej, přeplavou zděšeně Sausseron a honem vklouznou do svých děr, hospodyně pospíchají do kuchyně vyndati z trouby pečeni, která se už už pálí, matky si vzpomenou, že mají dát kojenci prs a školáček pomýšlí v zoufalství na úlohu, do níž se ještě nepustil.

Marinský vlak, přes své nepatrné rozměry, náleží k ušlechtilému rodu „vlaků, které kouří." Bernard odlišuje jej takto od všech jiných ubohých tramwayí.

Kouří, to je pravda. Chrchlá, kloktá, kašle, vydává

telik všelijakého hřmotu, že by mu to přivodilo leckdy vážné pokárání, kdyby bylo lze doufat, že se polepší.

Slyšíme jej zdaleka, jako všichni lidé v údolí. V Bílém domě zpytují hned všichni obyvatelé svoje svědomí, neboť pronikavá píšťalka jest jako trouba posledního soudu. Ti, kdož za celý den ničeho neudělali, říkají: „Je teprv šest hodin!" Ti, kdož mnoho pracovali, šeptají: „Už?"

Bernard viděl už mnohokráte jeti vláček mimo. Už ho nezajímá. Ostatně jej napodobuje tak dokonale, že pozbývá zájmu o model. Ale Jan jest teprv od nedávna, velmi krátce, na cestě velkých objevů, a jede-li mimo vlak, vzbouzí to v něm nadšení.

Neslyší ho vždycky zdaleka, jako my, protože jeho vědomí je nedotčené a jeho pozornost obmezená. Upozorňujeme ho tedy ochotně, že hřmotil se blíží.

Byť byla hra sebe napínavější, ihned jí zanechá. Konec vybrané zábavě, rozkrajovati nehtíkem poupátka chudobek. Konec přesypávání jemného písku. Konec honbě na slimáky. Zazu vyskočí, totiž skulí se. S mnohými výkřiky dostihne přesně určeného zeměpisného bodu, odkudž možno průlomem ve zdi přes chomáče barvínku spatřiti velkou bručivou hračku, jak jede mimo.

Blíží se, blíží. Jest ji slyšeti, jak dýchavičně supí, potom zazní ostré zapísknutí, protože se blíží k přechodu přes trať. Přivalí se kouř, špinavá a směšná lokomotiva v sukni s košíčky a dva vagony, s namalovanými cestujícími na stěnách.

Tu Jan hledá očima svou drahou Annu a zdvihaje ručky, vyrazí svůj nejmocnější výkřik: „Anna! vláček!"

Toť vše, co umí říci, vše, co může říci a vyjadřuje to vrchol nadšení.

Rachota se vzdaluje. Zazu se vrací ku své hromadě písku a ku své zločinné vášni k chudobkovým poupátkům. Ale nadšení hned neochabne: má pro budoucnost slova, jimiž se dovede vyjádřiti. Povede-li se Zazovi krásně těstíčko, volá s ručkami pozdviženými: „Annavláček!" Objeví-li pod listy poupátko květu, jehož dosud neroztrhal, ví, jak projeviti svou divokou radost: „Annavláček!"

Slova jsou úmluva. Rozumíme, že v řeči zazuovské „Annavláček" znamená: „Jak jsem rád! Jak je to krásné! Jak je to dobré! Jaká neobyčejná událost!"

Ukážeme-li mu polévku, již zná sníst, zařve: „Annavláček!" Vykoná-li pěkně, po velkopansku, přirozenou potřebu: „Annavláček!" Dostane-li darem nové kolečko: „Annavláček!" Ale ovšem jen při zvláštních příležitostech, toť se rozumí.

JIŘÍ DUHAMEL

V Lucemburské zahradě.

(Z knihy „Radosti a hry".)

Kolem človíčků se chvěje, zpívá a zelená „Lustemburská zahrada". (V některých rodinách se také vyslovuje „Lucemburská".) Jest to krásná zahrada s hromadami písku, stromy, květinami, malým mořem, po němž jezdí lodi, s houpačkami, dřevěnými koni, živými osly a s maňáskovým divadlem.

Človíčci sedí na odřených koních, přivázáni velkým koženým řemenem, plni jistoty, a vypadají, jako by se vrátili k dávnému zvyku. Řeklo by se, že od pradávna nedělali nic jiného. Zazu je dokonale blažen: ústa má otevřená, vlasy po větru a dává se unášet svým ořem, jak kozácké dítě stepí.

Bernard není tak nevinný: hledá nás očima a táže se, obdivujeme-li jej, jak zaslouží. Při tom drží hůlčičku na křivo a chybí všechny kroužky, jež mu štolba dřevěných koní nastavuje. Uplyne chvíle, než se človíčkovi podaří nezajímat se o naše mínění. Pak ale běda kroužkům! Navlékne je na hůlku všechny, jeden po druhém. Takový je to hoch.

Zapomněl jsem: tato hrdinská objížďka neobejde se bez hudby. Úctyhodné piano dělá, co může. Ježto má už jen čtyři struny, vyjadřuje se pomlkami a ve všech nesnadných okolnostech ponechává si pro sebe své mínění.

Zazu má rád sladkou měkkost houpačky. Oddává se jí prozpěvuje si. Zůstal by tam do večera; zůstal by tam po celý život. Ale ne! Najednou volá: „Dost!“ Musíme ho sundati a jíti s ním jinam.

Živí osli mají svůj půvab, kolotoč s bicykly značné přednosti; ale maňáskové divadlo vítězí i nad ostatními zábavami. Staleté kouzlo divadla! Vracíme se k němu vždy zas znovu, věřte mi. Divadlo Lustemburské má značnou pověst dík svému krokodilu, krokodilu opředenému obrazotvorností a úctou.

Hošík sedí na lavičce a dívá se na představení. Mám nazvati jeho pozornost vratkou? Hm... jest střídavá, toť vše; jest zaujata příliš mnohými a různými věcmi: vidí maňáska, ovšem, ale vidí tam i množství dětí a dál ještě živý plot zevlujících dorostlých osob a také kus plachty, zachvívající se při nejmenším zavanutí větru, cíp nebe, po němž se honí mraky, větev plnou pupenců, jejichž krunýř svítí a praská.

Klučina se dívá na vše. Nechce o nic přijít. Nemůže se dosud odhodlati, aby si vybral; zachytne nazdařbůh vše, s čím se setká.

Vybrati si! Vzpomínám si na nádherný vánoční strom, kolem něhož bylo shromážděno mnoho dětí. Přišla řada na nejchudší a nejnesmělejší z nich. Přistrčili je ke skvoucí jedli: „Jdi a vezmi si, co chceš.“ Capart se stydlivě přiblížil, uchopil nejmenší a nejvšednější hračku a vzal nohy na ramena. Vybrati si! Vybrati si!

Rozptýlená pozornost se ovšem soustředí, kdykoli krokodil sežere policajta, nebo když nakonec zahyne, oběšen na šibenici. Ten krokodil je opravdu nejlepším hercem společnosti.

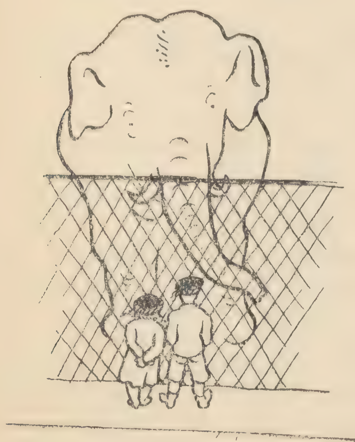
„Krokodilové,“ vysvětluje človíček svému divokému mladšímu bratrovi, „krokodilové žijí hlavně v zoologických zahradách a v maňáskových divadlech, protože je jim tam dost teplo.“

Zoologická zahrada není na sportovní a společenské zábavy tak bohatá, jako Lustemburg: jízda, plavba, divadlo; ale jsou tam „zvížata“ a to je něco.

Človíčci se zajímají zejména o vše, co se hýbe; a „zvížata“ sdílí s vlaky podivuhodnou vlastnost: pohyb.

Dávno už jsem připravoval Bernarda na jeho první setkání s „živými zvížaty“ v zoologické zahradě. Znal je všechna jménem a ukazoval je prstem bez chyby v barevném přírodopise, jejž mu půjčila Lulu. Potom jednoho krásného dne šli jsme se podívat na vzory z masa a krve, na velká zvířata v zoologické zahradě. Hošík se dlouho rozhlížel pod břichem slona a nakonec se zeptal, jest-li už brzy přijde. Prohlížel si nohy žirafy a nemohl nijak pochopiti, že souvisí s onou malou hlavou s růžky, jež se kývala vysoko, až pod střechou zvěřince. Na hrocha hleděl jako na pustou krajinu, v níž se nic neděje.

Trvalo hezky dlouho, než pojal do zrakového pole tyto tvory, kteří nejsou podle jeho měřítka. Pokud jde o želvy a ostatní plazy, kteří se nehýbou, nepřesvědčíte nás nikdy, že to jsou „zvížata“.

JIŘÍ DUHAMEL

Andílkové.

(Z knihy „Radosti a hry.“)

Oba človíčci spí od sedmi hodin večer a švitoří, jak se rozední. Neprobouzíme jich hudbou, ale koncert jejich písní a jejich smíchu od svítání probouzí ze spaní nás, noční pracovníky.

Ráno si pomyslíme oba v hloubi srdce: „Jak by to bylo milé, mít andílky u sebe na velkém loži!“ Někdy je touha příliš mocná, jest vyslovena, a voláme v souzvuku: „Pošlete nám sem andílky!“

Přicházejí, opravdu andělští. Vklouznou do veliké postele; vědí dobře, že je to vyznamenání. A hned začne zápas. Andílci se promění v divou zvěř.

Vytrhávají nám vlasy, strkají nám nožky do úst, zkoumají nám smělým ukazováčkem uši a nozdry, uštědřují nám koleny pořádné kopance na nejcitlivější místa, svalí se nám, jako balvany, na prsa a hlavně na žaludek. Hrají si na den a noc, otáčejíce neúnavně elektrickým vypínačem; pořádají táboření pod stany, zápasy poduškami. Budují-li lodě, jsme my oceánem, budují-li domy, jsme

půdou, staví-li vlaky, jsme kolejnicemi, zřizují-li továrny, jsme surovinou, staví-li mlýny, jsme obilím, vyrábějí-li mlátičky, jsme vždy tím, co je mláceno, vyrábějí-li drtiče štěrku, představujeme, toť se ví, štěrk.

Odměna je skrovná. Občas pocelujeme letmo drobnou šíji; pohladíme nožku, ručku s nebezpečím, že přijdeme o oko nebo o nos. Podnik nám vynesl vlastně jen tolik pohmožděnin, modřin a píchání na straně, že přemoženi, utlučeni, rozlámáni dáváme se na útěk a přenecháváme velké lůžko vítězné zvěři.

Zkušenost jest zklamaná naděje. Zítra, v neděli, probuzeni na úsvitě svými malými muzikanty, pomyslíme si oba: „Jak by to bylo milé, mít andílky u sebe na loži.“ Touha poroste, posléze ji vyslovíme. Přinesou nám andílky a... Račte začít znovu o několik řádek výše.

GUSTAV AF GEIERSTAM

Malý Sven.

(Z „knihy o bratříčkovi“. Překlad ze švédštiny.)

I.

Malý Sven rostl a stal se miláčkem všech. Měl dlouhý zlatý vlas a v upomínku na děvčátko, které nepřišlo, maminka jej natáčela, takže mu spadal v bohatých kučerách kolem útlých líček, jemné pleti a překrásných očí andělských. Žádné dítě nemělo takto velkých očí s pohledem tak záhy zasněným a žádné dítě nemělo tak měkké, malé ruky plné důvěry, která se tulila k ruce dospělého, jako by děcko to vědělo, že všude najde bezpečí, poněvadž samo neznalo ničeho zlého.

Malý Swen byl modlou velkého bratra Olafa. Nebylo nic utěšenějšího, nežli dívati se, jak velký bratr, který se rád stavěl umíněným, nechtěje dávati na jevo svůj cit, táhl

malého bratříčka na vozíku a při tom se ustavičně ohlížel, zda malý bratříček nevypadne. S tím možno porovnati jedině pohled na druhého bratra Svanta, který se radoval ze své úlohy ochranitelské tím více již proto, že za hry s velkým bratrem, bylo mu, co menšímu, vždycky poslouchati. Swen byl tak maličký oproti svým bratrům, které obdivoval a poslouchal, že byl a zůstal vždycky malým bratříčkem a býval tak blažen, že se kolem něho seskupil celý dům, kdykoli se mu něco radostného přihodilo a jeho zvonivý hlásek a zvučný smích zazněl prostorami. Přicházeli jsme, protože jsme chtěli vidět, jak jeho oči svítí a malé, bílé ručky se třepetají v okouzlení, protože jsme chtěli vidět všecku tu zářící radost dětskou, která srdci dává slunce.

Malý Sven žil a působil se svou matkou, u ní a pro ni. U ní měl svůj dětský pokoj a po celá dopoledne, kdy tatínek meškal mimo dům a hoši se učili, seděl malý Sven na podlaze a poslouchal, jak maminka vypráví pohádky. Maminka znala mnoho pohádek, ale žádnou neměl Sven tak rád, jako pohádku o červené Karkulce, která měla jít k babičce s jahodami a kterou ošklivý vlk snědl. Byl strašně zdrcen, když myslel na osud malé červené Karkulky a měl takovou úzkost před nevděčným vlkem a tak byl na něho rozhněván! Chtěl býti velkým, jíti do světa, vyhledati ho a zastřelit.

Maminka a on vynalézali hry. Hráli si, že Sven odcestoval a byl nepřítomen a maminka seděla sama a čekala na něho. A pak přišel Sven domů i nastala taková veliká radost, že maminka musela odložit svou práci, vzíti jej na klín a mnohokráte jej zlíbat. A mnoho jiných her hráli.

Doma měl malý Sven několik jmen. Říkali mu malý bratříček a Nenne, kteréž jméno vynalezl sám, cvalíček i zlatoušek, jak se právě nahodilo. Znal všechna svá jména, dovedl je vypočíst a byl na ně pyšný. Malý Sven si nehrál mnoho s jinými dětmi a nebylo mu dlouho dobře mezi nimi. Vždy zase přišel zpátky k mamince, jakoby to bylo nejpřirozenější věcí na světě. A nestaral

se nikdy o to, že přerušil hru a pohněval druhé děti. Jakmile ji jen spatřil, odběhl ode všeho, chopil se její ruky a následoval ji, ať šla kamkoli. Byla to láska přesahující všechny pojmy, která nikdy nevychladla, poněvadž předmět její byl tímto poměrem příliš šťasten, než aby shledával v maličkém přítěž.

Sven a maminka měli svá malá tajemství a když jí Sven něco pošeptal, nesměl tatínek poslouchat. Pokusil-li se přece, chtěje Svena škádlit, zvolal maličký:

„Ne, on nesmí. On nesmí! Řekni mu, že nesmí!“ A maminka bránila svůj poklad a udržovala tatínka v povzdálí, takže jí mohl Sven všecko, co chtěl říci, pošeptati do ucha.

Když se tak stalo, Sven triumfoval.

„Vidíš!“ řekl. „Tys to nesměl slyšet!“

A pak přišel, maminčinu ruku ve své a vysmál se tatínkovi. Tomu říkali tatínka „žulit“ a bylo málo věcí, které shledával zábavnějšími.

Vidím je ještě oba před sebou, vzpomenu-li si, jak přichází ruku v ruce po dlouhé cestě, začínající bezovými keři, v zimě pod holými stromy, kdy nosil Sven malý košíček ušitý z maminčina starého, na který byl velmi pyšný, a který dostal proto, že byl jako nejmenší, nejdrobnější. Ostatně bylo by těžko rozhodnouti, který z obou měl vlastně druhému více co říci. Když jsem se na ně dlouho díval a zatoužil býti s nimi, stal se Sven žárlivým a vyhrnul své malé rudé rtíky, takže musila maminka pokárati jeho chování vůči hlavě rodiny a říci mu, jak je tatínek dobrý. Ale to uznával Sven jen nerad. A zatím, co jsme šli, obracel se na maminku skrytými posuňky, kterých tatínek neměl vidět, tak jako by se chtěl oblažiti tím, že podržel čarovný kruh tajemné důvěrnosti, kterým obklíčil svou lásku a sebe a v němž nesnesl ani nejmenšího úkoru.

Ale když byl tatínek ve městě a přišel domů, tu stával Sven ukryt za dveřmi a čekal, aby jej hodně vystrašil. Schoval se tam již dlouho před časem, kdy se měl tatínek vrátit. Vycházel každou chvíli a tázal se:

„Nemyslíš, že se tatínek hodně zalekne?“

Přirozeno, že maminka tak myslila a přirozeno, že Sven byl přešťasten touto vyhlídkou. A když se konečně tatínek vrátil a zastavil se na prahu, aby osypal písek se svých přezůvek, přitočil se Sven tiše a jemně a nepomýšleje více na to, jak by jej polekal, stanul proti němu a usmíval se sám pro sebe, jako by dobře věděl, že se tatínek na něho nepodívá, aniž by se potěšil. A pomalu šoural se blíže, jako by se těšil z tatínkovy nedočkavosti sevříti dítě v náruč a k posledu se mu pověsil na šíji a dal se vnésti do pokoje, zatím co domácí doga, kterou Svante kdysi pokřtil na pudla, štěkala radostí a skákala kolem nás.

Vzpomínám si tak jasně na oči své ženy, sledující tuto scénu!

„Kdybys věděl, jak mnoho s ním o tobě mluvím,“ pravila, když konečně Sven dovolil svému otci, aby jej pustil a postoupil mamince místo.

II.

Sotva se začal pohybovat, stal se již Sven, docela maličký, nejdůvěrnějším přítelem pudlovým a měl právo činiti s ním, cokoliv chtěl. Směl jej tahati za uši, cuchati mu krátký ohon, lehati na něm a nutiti ho tak k nejnepohodlnějším posicím. Pudl neprojevil nad tím větší nelibosti, nežli že se chvílemi zdál udiveným, proč je mu vlastně vše to snášeti, a že si lehl povolně a mírumilovně na jiné místo v liché naději, že se jeho dobromyslný mučitel znaví a nechá jej na pokoji.

Než jakmile Sven vyšel na dvůr, šel Pudl za ním, ať to bylo kamkoliv. Postavil se k němu čenichaje svým rozpolténým čumákem a přihlížel, jak Sven sype pomalu a rozvážně písek do malé krabice z plechu, aneb jak, přešed k zábavě méně vhodné se máchá v nádržce. Pudl chodil za ním po celý čas a když se přiblížil někdo cizí, provázel jeho počínání nedůvěřivými zraky, v každé chvíli připraven, kdyby snad okolnosti vyžadovaly jeho zakročení.

Ostatně Sven i Pudl putovali svou vlastní cestou a nejednou uvedli celý dům v náhlý úděs, zmizevše na místech nevyzpytatelných; často již jsme se vzdávali nadějí, že je ještě za živa spatříme, když se tu najednou zase objevili, jako by se nebylo nic přihodilo, oba stejně udivení nad rozčilením, které způsobili.

Bylo snad nesprávno říci o Svenovi, že byl hochem neposlušným. Ale v této věci nebylo s ním lehké pořízení. Několikráte slíbila mu matka metlu, uteče-li ještě jednou na vlastní pěsť a několikráte ujistila mne bezprostředně po té, že by chtěla viděti krev v srdci toho člověka, který by se odvážil dotknouti se Svena. Sven zdál se v tomto případě nepřístupným výčitce stejně jako napomenutí a vida prudkou radost matčinu nad tím, že ho opět živého po takovém výletě našla, stál před ní udiven, jako by nemohl pochopit, jak mohou oni dva o čemkoli na světě mysliti tak rozdílně.

„Vždyť to nebylo nic nebezpečného,“ pravil. Pudl byl přece s sebou!“

Maminka nechtěla mluvit špatně o Pudlovi, ale snažila se Svena přesvědčit, že Pudl není na žádný způsob totéž, co člověk. Řekla vše, co si vůbec vymysliti mohla. Ručky kolem její šíje, sliboval Sven, že nikdy nezaběhne a maminku nezarmoutí.

Ale když byl zase jednou osamotě a bylo jaro a strouhami na dvoře tekla voda, tu zapomněl všeho na světě, vyjímaje toho, že je malým hochem, který touží jít hluboko do lesa.

Kdo ví, s jakými myšlenkami bloudil a zda vůbec pozoroval, že chodí cestami nedovolenými? Šel a hovořil sám s sebou a Pudl šel za ním a když stanul u dvířek plotu, byly otevřeny. Tu přece musil vyhlédnout ven, aby se podíval do světa, který vábil z venčí; a tu spatřil na druhé straně silnice nahoře nad příkopem žluté podběly, které svítily na šedé půdě i jal se lézti nahoru, jak jen jeho malé nožky dovedly. A nyní byl již skorem v lese a tu nemohl déle odolati. Vysoko nad jeho hlavou zdvihaly se jedle se sukovitými větvemi a on vcházel

dovnitř mezi kmeny, kam padalo slunce do mechu a kde začali první jarní ptáci trilkovati. Malá polní myš proklouzla mezi kameny a Sven běžel za ní. Stále dále a dále zacházel. V lese prostírala se malá bařina a v ní rostly vrby s lesklými jehnědami.

Těch nemohl dosáhnouti, protože by se byl probořil a zamáčel si nohy. Nicméně mohl vhoditi do bařiny několik kamenů a naslouchati, jak řekla „žbluňk“ a dívati se na veliké, široké kruhy, které rozbouřily celou tu malou plochu vodní. To také učinil a ukrátil si dobrou chvíli. Jeho tvářičky zčervenaly a oči mu zářily rozkoší. Stále blaženější a blaženější šel až dolů na louku, kde ležel královský letohrad a když zase vyšel na cestu, dal se do běhu. Běžel a běžel a když se octl u vysokých mřížových dveří, viděl, že je zase blízko domova. Znovu byl naplněn radostí, protože poznal cestu a protože Pudl větřil, pohybuje svým krátkým ocasem a chtěl domů. Náhle začalo se mu stýskati po mamince a tu si vzpomněl na žluté květy, které držel v ruce.

Pomalu a rozvážně kráčel Sven zase domů a možno, že se teprve nyní neurčitě rozpomněl, že neměl odejíti z domu. Ale jednoho přece nevěděl a také se v tom naprosto nevyznal: jak dlouho vlastně byl již mimo dům. Neboť několik hodin a malá chvíle bylo pro něho jedno a totéž.

Když však přicupal přes louku a právě se dával do běhu, aby se dostal k mamince a octl se na jejím klíně, aby jej hladila a líbala a nechala si vyprávět, jak se dobře bavil, tu se teprve zalekl, vida, že se kolem něho dali všichni do křiku. Byl tu tatínek i maminka, Olaf a Svante, obě služky a ještě mnoho jiných, jak se Svenovi zdálo. Křičeli, jeden hlasitěji než druhý, jeden tady, druhý tam. Sven ani neviděl, kde se vzali. Neboť právě ve chvíli, kdy se chtěl v jednu stranu obrátiti, ozval se křik za ním a když se opět otočil, aby hleděl druhým směrem, byl zdvižen se země a někým odnesen, kdo běžel jak nejrychleji mohl a nežli se ze všeho vzpa-

matoval, byl již v jídelně a maminka sama vzala jej na ruku a tiskla ho k sobě, že nemohl ani dýchat.

Sven věděl dobře, že se nemusí maminky bát, ale tentokráte přece jej odvaha opustila. Neboť nyní si vzpomněl, co řekla o metle a když spatřil tatínka, bylo mu vskutku úzko. Neboť tatínek vyhlížel přísně a řekl mu tónem ruku a tiskla ho k sobě, že nemohl ani dýchat.

„Ale nyní musíme pro metlu, Svene. Neboť jak vím, maminka ti ji slíbila!"

Tu si již Sven nevěděl rady a v nouzi utekl se ku květinám, které mamince podával.

Ale toho nemusil ani činit. Neboť maminka byla dříve tak zděšena a nyní tak šťastna, že jej má, že otevřela svou náruč, dala se jím hladit a smála se i plakala najednou; posléze vzala květiny z jeho ruky, dala je do malé, zelené nádoby a srovnavši je, ukazovala Svenovi, jak krásně září na slunci.

Ale když ostala se Svenem osamotě, vzala jej na klín a vypravovala mu, jako by to bylo v pohádce, jak neklidnou byla a jak jí bylo hrozně v srdci. Vyprávěla, jak se domýšlela, že si Sven zlomil nohu a že leží samoten v lese a že jej nenaleznou dříve, až když bude mrtev. Anebo že padl do vody, kde by byli nalezli jeho mrtvolu a pak by už nemohli být maminka ani tatínek ani bratři nikdy blaženi. Sven všechno vyslechl a vyrozuměl jen tolik, že maminka byla k němu lepší, nežli všichni ostatní lidé. A pak nechala Svena vyprávět o všem, co viděl a udělal, jak se bavil a jak daleko byl. Zvěděla o malé myšce, o ptácích a bařině a o kamenech. A tu se oba zároveň dorozuměli, a byli šťastni, že se shledali. Když se od srdce vypovídali, vzala maminka Svena ke stojanu. Zde stálo mnoho skvostných věcí, s nimiž si směl Sven někdy hrát, když šlo všecko velmi dobře. Mezi jiným stál zde bílý pudl z porculánu, který měl na ohonu třapeček a nesl v tlamě malý pantoflíček. Byl velmi starý a vlastně mamince ani nenáležel. Neboť jej dostal tatínek od své matky a té náležel již ve věku dvou let, kdy jí ho darovala kmotra.

To bylo ze všeho nejkrásnější, co Sven znal; ve svém blaženství sňala jej maminka se stojanu a dala mu jej na místě metly. Nicméně zůstal na místě, kde byl.

„Neboť bych jej mohl rozbít!“ vyjádřil se Sven. „A pak by se tatínek hněval.“

Ale nezapomněl nikdy, že mu náleží. Někdy, když přišla návštěva, zmiňoval se o tom.

„Dostal jsem jej od maminky,“ říkal, „když jsem odběhl do lesa a zase se vrátil. To se maminka tak radovala, že mne zase spatřila.“

A maminka hájila svou výchovnou metodu proti každé kritice tím, že vyzdvihla chlapce do výše a všem ho ukázala. Bůh jí žehnej! Měla pravdu.

III.

Měla-li maminka odjet aneb jen bez Svena vyjít, byl zoufalý. Jeho žal neznal mezí a jeho pláč byl tak usedavý, že nezbývalo nic jiného, nežli jej chlácholiti vším, co bylo po ruce. Okamžik jeho vášnivé bolesti byl vskutku tak trapný, že nebylo dlouho možno jej zapomenouti. Hovořili jsme o tom jednou dopoledne. Přemluvil jsem svou ženu k výletu do města, abychom se společně naobědvali s několika přáteli a zase jednou, jak se říká, někam přišli. Učinil jsem tak právě proto, protože jsem shledával, že je jí třeba odpočinouti si od Svena.

Podařilo se nám konečně zapomenouti dojmu, který vyvolaly jeho slzy a ztrávili jsme příjemný den jako vždycky ve městě, když jsme věděli, že tam nemusíme dlouho zůstat. Nálada byla právě v nejlepším, když se mne moje žena šeptem otázala, zda by mi nebylo velmi nepříjemno, kdyby odjela časnější lodí. Stávalo se velmi zřídka, že jsme byli na výletě, abychom se bavili a návrh nebyl mi právě po chuti. Proto jsem Else připomněl, že jsme slíbili přijet poslední lodí a že nás tedy nikdo nečeká. Zkrátka — uvedl jsem všechny důvody, které mi napadly. V posled uvedl jsem ten, který jsem pokládal za nejpádnější:

„Sven bude přece již spát, až přijdeš!“

„O to neběží!“ zněla odpověď. „Chtěla bych přece jen ráda domů.“

Pohlédla na mne prosebně a konec konců byl, že odjela.

Zatím přecházel Sven doma a hrál si celé odpoledne. Ale když nadešel čas, kdy měl jít spat, zmizel beze stopy. Naše služebné nebyly z těch, které si připouštějí velkých starostí; když několikráte volaly a nedostaly odpovědi, upokojily se, že se hoch zajisté ukáže, až se sešeří a že páni přijdou bez tak poslední lodí. Sven mohl tedy jíti svou cestou a kolem osmé usedl zcela sám na můstku. Nevěděl zcela přesně, kdy parník přichází a proto musil čekati dlouho. Ale čekal trpělivě a tiše, a maminka spatřila jej již daleko ze zátoky, když loď přijížděla od jednoho můstku k druhému. Maličký a přikrčený seděl zde a jeho malý, zelený klobouček se odrážel od modré vody.

Vše připadlo jí tak podivným, jakoby téměř předem věděla, že se zde usadí a její oči se nespouštěly po celý čas drobné postavy se skloněnou hlavičkou a přehnutými zády, která seděla na lavičce zahloubána. Když loď přistála a maminka se chystala vystoupit na pevninu, tu stál malý Sven všecek napjat na můstku a jeho oči hledaly a hledaly, jakoby běželo o život. A když maminka k němu přistoupila, bylo těžko říci, kdo byl šťastnější, zda on, který nečekal marně, či ona, která našla dítě na ni čekající.

„Ale jak jsi se mohl zde usadit, Svene!“ řekla maminka plna radosti. „Maminka měla přece přijet pozdě v noci.“

„Věděl jsem přec, že přijdeš!“ odvětil. Jeho hlas i oči byly plny údivu, že si maminka nedovede představit věc tak prostou. „Věděl jsem přec, že přijdeš a proto jsem si zde sedl a čekal.“

A na otázku maminčinu, zda tu již dlouho sedí, odpověděl:

„Ovšem, sice by mne byla Hanna chytla! A pak by mi kázala jít spat!“

Maminka ničeho neodpověděla. Nebylo jí možno vyčísti mu, že vlastně nebyl poslušný. Jeho nevinná láska, která toho byla příčinou, chránila ho před každou výčitkou a to Sven velmi dobře věděl. Pohlédl na maminku úkosem a usmál se: „Ztropil jsem si z Hanny žert. Vlezl jsem za keř, tak že mne nemohla vidět!“

„Jak, to jsi provedl?“ divila se maminka.

Ona i Sven šli společně domů spokojeni jako dva spoluvinníci, kterým se kousek povedl a přirozený následek byl, že maminka tohoto večera svého hocha sama uložila. To činila ostatně často, ačkoliv mu nescházelo mnoho do šesti let a při vážnějších příležitostech se mu říkalo velký hoch.

Jak pomalu šlo všecko, když mu pomáhala do postýlky! Jak lehce a měkce snímala každý kus jeho oděvu, jak opatrně omyla jeho křehké údy, jak jemně je osušila, a když došlo na noční košilku, která měla býti přetažena přes hlavičku, šlo to jako by hráli. Pak usedla s děckem v klíně a snila o čase, kdy byl ještě docela maličký a ona sama ho živila. A když se měl konečně uložit do postýlky, nechtěl nikdy říkat svou večerní modlitbu. Měl tisíce výmyslů, jen aby mamince zabránil od něho odejíti. Ale když je vyslovil, ovinul ruce kolem ní a šeptal:

„Je to tak krásné, když mi pomáháš! Neboť ty na mne nikdy hrubě nesáhneš.“

Elsa sklonila se ještě níže k jeho postýlce a odvětila šeptajíc:

„Vždycky ti pomohu. Nikdo jiný nesmí tak učinit. Až toho jednou svedeš sám.“

Byla bohatě odměněna, že přerušila zábavu a odjela domů, a když jsem se vrátil poslední lodí, bděla ještě ležíc, aby mi všecko pověděla, co Sven řekl.

List ruských matek.

(Národní Listy, září 1921.)

Ruský akademik Ivan Bunín poslal z Paříže do Prahy list s tímto doprovodem:

Posílám redakci týdenníku „Ogni“ výkřik hynoucích v Rusku matek, výkřik právě nás došedší. Přepisuji jej, protíraje oči plné slzí, pln úžasu a zármutku — neboť v celém svém životě nečetl jsem nic podobného, nic tak zdrcujícího. Místo podpisů pod tímto listem nacházejí se 44 křížky: 34 uhlím, tužkou a sazemi a 10 načrtaných krví. Ivan Bunín.“

List sám zní takto:

„Ve jménu Otce i Syna, i svatého Ducha kéž pomůže *svět* dětem Ruska:

My matky, předurčené tuto zimu k smrti hladem, nedostatkem tepla, nemocemi, které nemůžeme již přežíti následkem našeho vysílení a které nevydrží naše srdce přeplněná hořem, prosíme lidi celého světa, aby vzali k sobě naše děti, aby nemusily nevinně snášeti strašný náš osud; abychom mohly — třeba za tuto cenu dobrovolného a věčného rozloučení s nimi na zemi — vykoupiti svoji vinu před nimi, kterým jsme daly život horší, nežli je smrt sama.

Ke všem, kdož měli děti a ztratili je!

Ke všem, kdo je mají a bojí se ztratiti je!

Na památku a jménem Vašich dětí voláme k Vám, nezůstaňte hluchými k nám, úpěnlivě Vás prosícím za naše děti!

Zbavte nás toho úžasu, toho šílenství, hleděti na ně, jak hynou a nemíti sil jim pomoci, ba třeba i jen zmírniti jich utrpení!

Světe! Ujmi se našich dětí!

Vezmi je mimo dosah našeho pekla, pokud jest v nich ještě síla růsti, žíti a být podobnými všem dětem, které mohou nahlas mluvit o otcích, matkách a bratřích bez bázně, že budou umučeny za to, že nejsou dětmi katů.

Slitujte se nad nimi, neznajícími ani jedné radosti, vlastní dítěti nejbídnějšího žebráka v druhých šťastných zemích! Co se s nimi stane, jestli my matky zahyneme dříve než ony, zůstavíce je samotné?

Na nás nemyslete! Nám už stejně není pomoci. My už nechováme naděje, dostati se odtud. Avšak budeme šťastny tím jediným štěstím matek přesvědčených, že jich dětem je dobře.

Budeme syty každým kouskem chleba, který v mysli uvidíme v rukách našich dětí, když budou daleko odtud. Zahřejeme se, vědouce, že ony jsou v teple. Už ničeho se nebudeme bát vědouce, že děti jsou v bezpečí. Ba sama smrt bude nám radostí, neboť věříme, že naše duše je uvidí.

Vezměte naše děti odtud co nejrychleji! Každou hodinou ztrácíme sil. Hladové, bez oděvu, slabé, nesneseme zimy.

Šťastné děti šťastných zemí, proste i Vy za naše děti!

Nesmíme podepsati se vlastními jmény. Nesmíme ani říci, v které části nešťastného Ruska dožíváme svůj život, abychom na sebe neuvalily hněv našich katanů. Však až uslyšíme, že svět poslal za našimi dětmi, my Vám je přivedem a potom už nijaká síla nás neudrží a nezastaví.

Vyslyšte nás!

* * *

Tento list, došlý v září 1921 do Paříže (prý na adresu Dr. S. Merežkovského), rozeslán byl skupinou jeho literárních přátel řadě předních listův evropských jako hrozný dokument. Pro žurnály říšskoněmecké doprovodil jej Merežkovskij poznámkami, v nichž praví: „My Rusové dostáváme mnoho strašlivých psaní odtamtud, ale takového jsem ve svém životě ještě nedostal.“

Nejkrásnější dopis z války.

(Národní Listy 1920.)

V americkém »*Časopise Francouzske-americké společnosti*« uveřejněn byl letos v květnu dopis francouzského hrdiny, padlého na začátku války. Dopis tento, nalezený na bojišti u Roseliès*) v srpnu 1914, byl právem nazván nejkrásnějším dopisem z války. Tra-

***) Vyslov: Rozlié.**

diční vlastnosti francouzského ušlechtilého ducha, který za světové války znovu celý svět uvedl v nadšení a obdiv, projevují se v něm způsobem prostým, ale tak jímavým, že zanechají hluboký dojem u každého čtenáře. Obětavá láska k rodné zemi pojí se v něm s něžnou láskou k ženě a rodině. Vrcholem dopisu je místo, kdy hrdina při pomyšlení na blízkou smrt povznáší se k nezištné lásce a v šlechetném sebezapření žádá svou milovanou ženu, aby nezasvěcovala svůj život památce mrtvého, nýbrž pokusila se najíti nové štěstí s jiným.

Než ať mluví dopis sám:

»Má drahá!

Ve chvíli, kdy píši tyto řádky, svírá se mé srdce úzkostí, a budeš-li je kdy čísti, tedy jsem padl, vykonav svou povinnost. Než zemru, prosím Tě, abys vychovala naše děti v poctivosti a v upomínce na mne, poněvadž jsem je velmi miloval a budu umírati, mysle na ně a na Tebe.

Připomínej jim vždy, že jsem padl na poli cti a že je žádám aby se stejně obětovaly v den, kdy Francie bude potřebovati jejich paží a jejich srdcí.

Uschovej vysvědčení o dobrém chování, které jsem dostal při odchodu od pluku a později řekni jim, že jejich otec měl v srdci touhu žíti jedině pro ně a pro Tebe, jež jsem vždy tolik miloval.

Nyní se s Tebou loučím; je mi to velmi líto, že umírám tak daleko od tebe v 25 letech, když bych byl chtěl dlouho žít po Tvém boku. Co chceš? Je to osud! A ve chvíli, kdy píši tato slova, chtěl bych, abys je nikdy nemusila číst, protože tento papír Tě dojde jen, jestli padnu.

A teď nechtěl bych, abys ztrávila zbytek života v upomínce na mrtvého; právě naopak, potkáš li v životě dobrého hocha pracovitého, který by chtěl věrně vychovati naše děti tedy spoj svůj život s životem jeho; a nemluv s ním nikdy o mně, protože bude-li Tě mít rád bylo by mu bolestno, kdyby cítil vedle sebe stín mrtvého. — Ovšem mluvím o hochu inteligentním a věrném, který by pochopil tvé postavení. Rozuměj dobře mluvím-li tak k Tobě není to proto, že bych

Tě přestal mít rád, ne, právě naopak: miluji Tě tak, že tím krutě trpím ve chvíli, kdy je v nebezpečí můj život i láska k domovu, jemuž jsem byl vždy oddán.

Má Jindřiško, prosím Tě jen o jednu věc, abys až do dne, kdy také Tebe Bůh povolá, myslila na svého ubohého Evžena, který Tě miloval šíleně a upřímně láskou, která Tě bude provázeti až do hrobu; vzpomínej na mou památku a mluv o ní s našimi ubohými dětmi!

Miláčku, je konec, miluji Tě navždy až do věčnosti. —

Moje Jindřiško, s Bohem! Tvůj Ženot, který Tě zbožňoval

*Evžen Deshayes v Pont-Saint-Pierre.**)

*

Tento dopis, který vzbudil zaslouženou pozornost v Americe i ve Francii, měl svou zajímavou historii.

Časopis, v němž byl otištěn, připojil k němu tuto poznámku:

„Tento dopis Evžena Deshayesa,**) který mnozí považují za nejkrásnější dopis z války, psal prostý dělník z Pont-Saint-Pierre. Napsal jej 18. srpna 1914 a nosil jej při sobě až do dne, kdy padl u Roseliès. Němci jej u něho našli a poslali jej poštovnímu úřadu do Ženevy, jak bylo v podobných případech zvykem. Ze Ženevy byl dopis poslán do Francie, avšak vdova Evžena Deshayesa i s dětmi se odstěhovala z Pont-Saint-Pierre a nebylo známo, kam odešla. Všechno hledání zůstalo bezvýsledným. Najdou se kdy? Snad uveřejnění tohoto listu vzbudí v někom touhu vyhledati rodinu a postarati se, aby děti Evžena Deshayesa byly vychovány podle přání otcova.“

Ve Francii vzbudila věc vskutku pozornost a byly podniknuty kroky, aby rodina ušlechtilého hrdiny byla nalezena. Výsledek pátrání byl však stejně překvapující jako radostný. Ukázalo se, že rodina Deshayesova se odstěhovala z Pont-Saint-Pierre a žije v mlékarně Orniaux v Etroeunghtu***) a to úplná i s Evženem Deshayesem, který se šťastně vrátil z války domů.

*) **Vyslov: Evžen Dé v Ponsenpjér.**
) **Vyslov: Déa.
***) **Vyslov: Ornijó v Etrén.**

Když mu bylo sděleno, jaký osud měl jeho list, napsal v odpověď:

„Bylo to pro mne velké překvapení dnes ráno, když jsem dostal Váš dopis. Překvapení zcela přirozené, protože jsem neměl tušení, že můj dopis na rozloučenou prodělal takovou cestu. Napsal jsem jej před bitvou u Charleroi,*) v době, která byla pro nás mladé válečným křtem. V pouličních bojích v noci ze 20. na 21. srpen 1914 ke druhé hodině ranní jsem jej ztratil ve vesnici Roseliésu, několik kilometrů od Charleroi. Myslil jsem naň potom často. Byl asi nalezen a poslán v opise nějakým Němcem do kanceláře Červeného kříže v Ženevě, která jej doručila mé ženě v roce 1917. Tento německý opis mám. Rád bych jej srovnal s textem uveřejněným v Americe.

Jsem hrd na sympatie, které jsou prokazovány mé rodině. Ta se od té doby trošku rozmnožila. Jsme nyní šťastni, že máme tři děti, které nám působí radost; druhé a třetí se narodily za války. Vychováme je, jak nejlépe dovedeme v citech povinnosti a cti.

Přijměte, pane, naše uctivé pozdravy!

Evžen Deshayes, majitel válečného kříže.“

Evžen Deshayes žije spokojen při práci v mlékárně a diví se, že jeho city, tak přirozené, jsou mu přičítány k zásluze. Jeden z těch neznámých malých lidí, kteří ve chvíli, kdy rodné zemi hrozilo nebezpečí, byli nejen ochotni hájiti ji do poslední krůpěje krve, ale činili tak s duchem schopným myšlenek tak ušlechtilých a vznešených, že zůstanou věčnou ozdobou Francie.

---

*) **Vyslov. Šarleroa.**

OBSAH

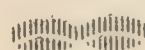
PRO HOCHY, DÍVKY, I PRO DOSPĚLÉ,

jež zajímají život a zvyky divokých zvířat, kouzlo volného života uprostřed vonících borovic a klidných jezer, kam nás volají jasné řeky, daleko od neklidných měst, určena jest kniha

DVA HOŠI V ZEMI BOBRŮ

Napsal major Radclyffe Dugmore

Ilustroval Tommy

Vyšlo jako III.—V. svazek „Knihovny dorostu Českoslov. Červeného Kříže“.

Cena výtisku Kč 13·50 (brož.)

Objednati možno u

nakladatelství B. KOČÍHO, knihkupectví

V Praze I., Masarykovo nábř. 14.

ČTĚTE A OPATŘTE SVÝM DĚTEM

vzácnou knihu, podávající zábavnou formou praktickou nauku o dobru a životě občanském. Jsou to

G. BRUNA:

DĚTI MARCELOVY

PŘEL. H. CHLUMSKÁ

Autor knihy líčí osudy francouzské rodiny v její domovině i v Alžíru způsobem zábavným a poučuje současně o praktickém životě. Nabádá k praktickému podnikání, učí občanským cnostem, otvírá mládeži oči i srdce, učí myslet a budí chuť k životu. — Kniha je určena nejen mládeži, nýbrž i širšímu obecenstvu vůbec. — Vhodná pro spolky, starající se o výchovu dorostu, pro školy i výchovu rodinnou. — Za Kč 18·— (kartonováno)

Obdržíte v každém knihkupectví, jakož i

nakladatelství B. KOČÍHO, knihkupectví

v Praze I., Masarykovo nábř. č. 14.

K. Šolc, Kutná Hora.

PRO DĚTI,

RODIČE I VYCHOVATELE

NAPSAL SPISOVATEL

GAMMA:

V DOMĚ DĚTSTVÍ

Drobné výklady dětem.

Knížka tato vznikla z denních výkladů dětem v legionářském výchovném ústavě „Domu dětství“ v Horním Krnsku. Podnětem k nim byly události a zájmy denního života, inspirací byla láska k dětem a snaha po zkrásnění a zušlechtění jejich vnímavých duší.

Vyšlo ve dvou samostatných svazcích brožovaných po Kč 10·—.
Oba díly svázané v poloplát. vazbě v 1 svazku za Kč 25·—.

O ALŠOVĚ VLASTI

Besedy o obrazech. I.

Besedy tyto vznikly z autorových výkladů, které konal dětem pražské „Legie malých“ a „Domu dětství“ v Horním Krnsku. Účelem jejich je vážné a věcné poučení a rozbor Alšova díla, při čemž neschází ani podrobný životopis a různé zajímavé podrobnosti ze života tohoto vzácného ryzího umělce. Gammův rozbor „Vlasti“ má několikerý účel a význam: V prvé řadě ten, že přibližuje dětem dílo, o němž by leckdo usoudil, že je pro ně příliš vážné a nepřístupné, učí děti toto dílo nejen znáti, ale i milovati, budí v nich smysl pro jeho krásu a probouzí ony city pravého vlastenectví i národní hrdosti, jež veliký mistr prožíval při tvorbě svého nesmrtelného díla.

Cena brož. Kč 21·—, váz. Kč 24·—.

POHÁDKY

S obrázky o R. Adámka.

I. „O ŠIMONU ŘEZBÁŘI A PANU KRÁLI.“ Cena Kč 6·—.
II. „O JELÍNKOVI A STUDÁNCE.“ Cena Kč 8·—.
III. „JAK ŽÁBY DOSTALY NOVÉHO KRÁLE.“ Cena Kč 5·40.

Tytéž pohádky vázané pohromadě v jednom svazku možno obdržeti za Kč 21·—.

Objednávky vyřizuje každý knihkupec nebo přímo

nakladatel B. KOČÍ, knihkupec

v PRAZE I., Masarykovo nábřeží č. 14.